

אבן בוחן משנה ברורה

הלכות שבת

חזרה ושינון

מסימן רמ"ח עד סימן רנ"ג

הכנה למבחן מספר 30

של דף היומי בהלכה 'דרשו'

מחבר ורמ"א מסודרים

עם דברי המשנה ברורה,

משולב בקטעי ביאור הלכה ושער הציון

הנוגעים להלכה

מבוא

בשערי ציון

בסייעתא דשמיא אזרנו חיל להיות לעזר ולהועיל ללומדי ההלכה די בכל אתר ואתר, להתעסק בסידור דברי המחבר וחרמ"א משולבים עם דברי הימשנה ברורה, כאשר קטעי היביאור הלכה וישערי הציון הנוגעים להלכה מצורפים אף הם, ומסומנים בגופן שונה.

לתועלת השינון והחזרה של ההלכות, השמטנו לפעמים את השקלא-וטריא שאינה נוגעת להלכה, אבל הבאנו את הטעמים, כדי שיהיה מילתא בטעמא ויתיישבו הדברים יפה בלב. [ולפעמים השתמשנו בלשונו הזהב של מרן שר התורה הרב ר' חיים קנייבסקי זצוק"ל שבספרו 'שונה הלכות'].
המתאים ביותר לחזרה ושינון, ולקנין נצח.

כמעשהו בראשונה בסידור סוגיות הגמרא – כך מעשהו כאן, בעיצוב וסידור ההלכות באופן מחמת שינויים הכרחיים בלשון, כמובן שאין לסמוך על גליונות אלו לפסוק מהם הלכה למעשה.

התחלנו בהלכות שבת, ובתקווה לה' שנוכל להמשיך [בל"ג זבלי התחיבות] בסייעתא דשמיא לפי סדר התקדמות מסלול הידף היזמי בהלכה של ידרשו.

המעוניין לקבל את העלון באופן קבוע חודשי, וכן להארות והערות – יפנו לכתובת המכון. תקוותנו לה' שייצליח חפצו בידינו, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה.

בברכת התורה

מכון אבן בוחן

סימן רמח

דין המפליג בספינה וההולך בשיירה בשבת, ובו ד' סעיפים.

סעיף א

- מותר להפליג בספינה אפי' בערב שבת, אם הולך לדבר מצוה; ופוסק עמו שישבות. ואם אח"כ לא ישבות - אין בכך כלום.
- אבל לדבר הרשות - אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת.

הרבה טעמים נאמרו בפוסקים על איסור הפלגה בספינה תוך ג' ימים קודם השבת:

- (א) שמא יצטרך הישראל לעשות מלאכה בעצמו בשבת משום פיקוח נפש, דמקום סכנה הוא; או שיעשה הא"י בעל הספינה עבורו מלאכה.
- (ב) משום איסור תחומין.
  - ולדעתם אסור תוך ג' ימים, דג' ימים קודם שבת שייכים לשבת הבא, וחל עליו להזהר שלא יבוא לידי חילול שבת. והיוצא בתוך הזמן הזה, הרי הוא כאלו מתנה לחלל את השבת.
  - אבל קודם ג' ימים שייכים לשבת שעבר, ועדיין לא חל עליו אזהרת שבת הבאה.
- (ג) משום ביטול מצות עונג שבת, דכל ג' ימים הראשונים יש צער מחמת נענוע הספינה, וגם מחמת סרחון העולה מן הימים המלוחין; ואין רוחו חוזרת לבוא עד אחר ג' ימים שהורגל בזה.
  - דאי משום חשש מלאכה או תחומין, ודאי היה אסור אף קודם ג' ימים, וגם לדבר מצוה לא היה מותר.
- (ד) וי"א: מפני שנראה כאלו צף וטש ע"פ המים בשבת, וזהו אסור לכו"ע מפני גזירה שמא יעשה חבית של שייטין.
  - וקודם ג' ימים - מותר, דע"י שהוצרך להפליג זמן הרבה קודם שבת, אית ליה היכרא, ולא יבוא לעשות חבית של שייטין.

המחבר ס"ל כהפוסקים דקודם ג' ימים שרי, אף במקום שיצטרך אח"כ לבוא לידי חילול שבת ע"י מלאכה, וכמ"ש בס' ד'.

- אלא דס"ל דאף אי לא היה בו שום חשש מלאכה ותחומין, [כגון שאין נוסעיה יהודים, דכשנעשה בה מלאכה מסתמא אדעתיה דא"י נעשה; וגם היא במקום שעמוק יותר מעשרה טפחים, דאין בזה משום איסור תחומין להרבה פוסקים] - אפ"ה אסור, משום ביטול עונג שבת לחוד, וכמ"ש בס' ב'.

לדבר מצוה - ואף בדודאי לא יקיים עונג שבת עי"ז - מותר, דקי"ל: העוסק במצוה - פטור מן המצוה.

- ואפילו יש מקומות שהמים מועטין פחות מעשרה טפחים - ג"כ מותר לצאת בע"ש בספינה.

ופוסק עמו וכו' -

- א. ובשבת - אסור להפליג אפילו לדבר מצוה, דהא לא יוכל לפסוק עמו שישבות ולא ילך.
- ב. ויש שמצדדים דאפילו בשבת - שרי לדבר מצוה.

שישבות - בין אם הוא מפליג מע"ש בין מקודם, כיון שהוא תוך ג' ימים הסמוך לשבת.

- בספר עו"ש נסתפק אם א"א לו לפסוק, כגון שהא"י אומר לו שלא ישבות וכה"ג, אי מעכב או לא.
- והסכימו רוב האחרונים, דהפסיקה הוא רק למצוה בעלמא, ואינו מעכב.

פחות מג' ימים -

- א. המ"א מביא בשם הרבה אחרונים: דביום רביעי בשבת - אסור.
- ג. אבל הגר"א הביא בשם הרבה ראשונים: דהג' ימים נחשבין עם השבת גופא, וביום רביעי - מותר. וכתב, שכן מוכח בתוספתא ובירושלמי.

קודם השבת - וה"ה קודם יום טוב, דיו"ט ושבת שוין, דכל הטעמים הנ"ל שייכים גם ביום טוב.

- וכן ביום טוב שני - אין מפליגין.

- הגה: אצל קודם שלשה ימים - שרי:
- אפי' כספינה שמוטקיס אוהה ע"י כהמות;
- ואפילו אין בנוכה המים י' טפחים;
- ואפילו במקום שיצטרך ישראל לעשות אחר כך מלאכה בשבת, להוליך הספינה.

אפילו כספינה וכו' - ואינו דומה להליכה בקרון - דאסור ליסע בשבת, אפילו אם ישב בהקרון קודם ג' ימים.

- ולפי מה שרגילין למשוך הספינות בבהמות בנהרות - אפילו בתוך ג' ימים מותר להפליג (הג"ה ס"ב), אלא דנקט קודם ג' ימים, משום שאר ספינות.

ואפילו אין בנוכה וכו' - ואינו אסור משום תחומין, כיון שהתחיל קודם ג' ימים.

לעשות א"כ וכו' - ומ"מ, כל מה שיכול לעשות שלא יצטרך בעצמו לחלל את השבת, כגון ע"י א"י וכדומה - פשיטא דמחויב לעשות כן.

- ואם הוא דרך מועט, כמו מצור לצידון שאין ביניהם כי אם מהלך יום אחד - מותר להפליג בערב שבת בבקר, מפני שאפשר שיגיע שם קודם השבת.
- ומקום שנהגו שלא להפליג בערב שבת כלל, אפילו דרך מועט - אין מפליגין.

שארין ביניהם וכו' יום אחד - וה"ה אם יש ביניהם מהלך שני ימים - מותר ביום ה'.

בבוקר - דאם ימשך שעה ושתים על היום - אסור, דלא יגיע לשם קודם השבת.

מפני שאפשר וכו' - ר"ל, כשיש רוח טוב הולכין ביום אחד; לכן שרי להלך בע"ש, לפי שאפשר שיהיה רוח טוב.

סעיף ב

- הא דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת, הטעם משום עונג שבת; שכל שלשה ימים הראשונים יש להם צער ובלבול.
- ודוקא למפליגים בימים המלוחים, אבל בנהרות אין שום צער למפליגים בהם; ולפיכך מותר להפליג בהם אפילו בערב שבת.

אפילו בע"ש - ואין צריך לפסוק עמו שישבות.

- והוא שלא יהא ידוע לנו שאין בעומקם עשרה טפחים. אבל במקום שידוע לנו שמקרקע הספינה לקרקע הנהר פחות מעשרה טפחים - אסור (ללאס הון לאמוס), משום איסור תחומין.

והוא שלא וכו' - דכיון דתחומין דרבנן הוא, ואפילו תחומין די"ב מיל קי"ל: דבימים ונהרות אין בהן איסור דאורייתא לד"ה, שאין דומין לדגלי מדבר; לפיכך תלינן בספיקו להקל, ואמרינן דיש עומק עשרה טפחים מקרקע הספינה לקרקע המים, ואין תחומין למעלה מעשרה.

שמקרקע הספינה - פי', אף על פי שהמים עמוקים עשרה, אם הספינה משוקעת במים ואין בין קרקע הספינה לקרקע המים י"ט:

- לא מבעיא אם הוא יושב בספינה למטה מיו"ד, נמצא מהלך למטה מיו"ד.
- א. אלא אפילו אם הוא יושב בספינה במקום גבוה, שהוא למעלה מיו"ד, מקרקעית המים - ג"כ אסור, כיון שהספינה רחבה ארבעה וניחא להילוך, הרי כעומד למטה דמיא.
- ב. ויש מתירין כשהוא יושב למעלה מיו"ד טפחים, ואין רגליו תלויות למטה מיו"ד טפחים.
- ויש לסמוך על דבריהם כשהוא צריך לכך.

אסור לצאת וכו' - היינו בכל הג' ימים שקודם שבת, אם יודע שיזדמן לו שם בשבת המקום ההוא, ויצטרך לעבור עליו על איסור תחומין.

- הגה: וכן כספינה שיצטרך ישראל לנא לידי מלאכה בשבת - אסור ליכנס בה שלשה ימים קודם השבת, אפילו הם נהרות הנוצעים, והיא למעלה מעשרה.
- אצל אין אסור כמה שהבהמות מוטקיס הספינה בשבת הנהר; ולא דמי להליכה בקרון שאסור.

לידי מלאכה - אפילו מלאכה דרבנן.

ואם אח"כ יארע וכו' - ר"ל, כיון דממילא נסבב הדבר לבסוף, ובאונס של פיקוח נפש - אין כאן חילול.

- ופשוט דלכו"ע אסור לו להבטיח לשיירא בעת שישתתף עמו, שיסייעם באיזה עשיית מלאכה בשבת, ואפילו מלאכה דרבנן; אף שע"ז תבטל הנסיעה שלו, שלא ירצו להשתתף עמו; ואפילו אם הוא דבר מצוה, דהרי הוא מתנה בהדיא לחלל את השבת.

והעולה לארץ ישראל, אם נזדמנה לו שיירא אפילו בערב שבת, כיון דדבר מצוה הוא - יכול לפרוש; ופוסק עמהם לשבות. ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו - יכול ללכת עמהם חוץ לתחום, מפני פיקוח נפש.

והעולה לארץ ישראל -

א. י"א: דהיינו דוקא כדי להתיישב בה.
 ב. וי"א: דאפילו ע"מ לחזור, דלהלן בה הילוך ד"א - נמי הוי מצוה.

- ובפרט לפי מה שהקיל רמ"א בסוף הסימן בהג"ה, ודאי דגם זה הוא בכלל דבר מצוה.

ופוסק עמהם לשבות - והפסיקה הוא לעיכובא. ואם לא יתרוצו בזה - לא ילך עמו.

- ולא דמי להפלטתו בספינה - דהפסיקה אינה לעכובא, דשם הוא למעלה מעשרה. ואפילו אם נקל גם בלמטה מעשרה, היינו דוקא שם בספינה, דאינה רק מדרבנן לכ"ע אפילו י"ב מיל, משא"כ בזה שהוא ביבשה.

יכול ללכת וכו' - אם מתיירא להתעכב במדבר, שמא יפגשו בו חיות רעות; או יפגעו בו לטטים ויגזלו ממנו בהמתו, ולא יוכל ללכת ברגליו ויסתכן; או יקחו ממנו, ולא יוכל להחיות את עצמו במדבר; או שיקחו ממנו מלבושיו בזמן הקור - כולם הוא בכלל ספק פיקוח נפש, ומותר לילך עמהם.

חוץ לתחום - וה"ה אפילו חוץ ל"ב מיל - נמי שרי, עד שיגיע למקום שאין שם שוב חשש סכנת נפשות, ויפרד מהם וישבות שם; ויש לו משם אלפים לכל רוח.

▪ **ואם נכנס לעיר אחת בשבת - מהלך את כולה.**
 ▪ **ואפילו הניחוהו מחוץ לעיר ורוצה ליכנס לעיר - מותר, דכיון דלדבר מצוה נפק, יש לו אלפים אמה לכל רוח.**

ואם נכנס וכו' - דכיון דבאונס יצא חוץ לתחום מפני פיקוח נפש, וגם מתחלת ברשות נפק, ע"כ לא הוי כשאר יצא חוץ לתחום דאין לו אלא ד"א.

- ודוקא כשהלך לדבר מצוה גמורה, ולא כשהלך לסחורה.
- דאף דדעת ההג"ה שגם זה מקרי צורך מצוה, מ"מ, לענין שיהיה יכול להלך בתוך כל העיר, וכן במה שכתב המחבר: 'ואפילו וכו' יש לו אלפים לכל רוח' - אין לסמוך ע"ז, כיון שהרבה פוסקים חולקין ע"ז.

דכיון דלדבר מצוה וכו' - אבל אם יצא מתחלה לדבר הרשות, אף שעתה היה מותר לו ללכת עמהם חוץ לתחום מפני פ"ג, מ"מ, כיון שעבר מתחלה על דעת חכמים במה שיצא תוך ג' ימים, הרי הוא כשאר יוצא חוץ לתחום - דאין לו אלא ד"א.

- ואם יצא קודם ג' ימים אפילו לדבר הרשות, כיון דהשתא היה צריך לצאת מפני פיקוח נפש - יש לו אלפים אמה לכל רוח.
- ואם הלך תוך ג' ימים מפני שסבר שמותר לילך תוך ג' ימים - הו"ל שוגג, ויש לו אלפים אמה לכל רוח.

הגה: יש אומרים: שכל מקום שאדם הולך לסחורה, או לראות פני חבירו - חשוב הכל דבר מצוה. ואינו חשוב דבר הרשות, רק כשהולך לטייל. ועל כן נהגו בקצת מקומות להקל בענין הפלגת הספינות והליכה שירא תוך שלשה ימים, כי חושבים הכל לדבר מצוה.

- ואין למחוס בידן, הואיל ויש להם על מי שסמוכו.

לסחורה - אפילו יש לו מזונות, והולך לסחורה להרוחה.

א. ולגבות מעות מא"י שהוא חולה, כל עוד שאינו גוסס - לא מקרי פסידא ודאית.

ב. ויש מקילים בזה, דלא גרע מהולך לסחורה. וע"כ מותר להפליג עבור זה בתוך ג' ימים.

והליכה שירא - ודעת מ"א בשם כמה פוסקים, דבהליכת שיירא אין להקל.

אין איסור כמה שהספיק וכו' - ר"ל, דאם לא היה איסור אחר, כגון בנהרות הנובעים, ולמעלה מעשרה, וגם לא יצטרך הישראל לעשות מלאכה שם - אין לאסור ליסע בספינה היכא שהבהמות מושכות הספינה, כמו שאסור לישיב בקרון והבהמה מושכת אותו; דהתם הטעם שמא יחתוך זמורה להנהיגה, אבל הכא הבהמות הולכות ברחוק ממנו; וע"כ מותר אפילו בתוך ג' ימים.

סעיף ג

היכא דמותר להפליג מערב שבת, אם נכנס בספינה מערב שבת וקנה בה שביתה, אף על פי שמפלטת בשבת - מותר. והוא שלא יצא מהספינה מעת שקנה שביתה.

היכא דמותר וכו' - פי, דהמחבר לא קאמר לעיל להתיר אפילו בנהרות הנובעים ולמעלה מעשרה, אלא להפליג בע"ש, אבל בשבת לא. וכאן אתי לאורווי, דלפעמים אף בשבת מותר להפליג בהם.

שביתה - היינו שישב שם כל בין השמשות עד שתחשך.

והוא שלא יצא - דאל"ה - אסור ליכנס בה בשבת, מפני שנראה כשט ע"פ המים, וזה אסור.

הגה: ויש אומרים: דאפילו ילא מן הספינה - שרי; דמאחר שקנה בה שביתה מע"ש - מותר אח"כ ליכנס בה בטעם ולהפליג.

- יש שטושין קידוש ספינה, ואח"כ חורים לביה ולגיסה. ולמחר חורין לספינה ומפליגין.
- וכן נהגו בקצת מקומות, ואין למחוס. ועיין לקמן סימן של"ע וס"ד.

דמאחר שקנה בה וכו' - היינו, דעי"ז הו"ל הספינה כביתו, ואינו נראה כשט כשנכנס בה בשבת.

- ואפילו לדעה זו - אינו מועיל הקנין שביתה אלא שיהיה מותר לכנס בהספינה בשבת, אבל כשמגיע אח"כ ליבשה - אסור לו לזוז מד' אמותיו.
- אבל אם לא יצא מהספינה מעת שקנה שביתה - מותר אח"כ לילך במקום שיגיע ליבשה עד אלפים לכל רוח.
- והני מילי, כשהיתה הספינה לעולם למעלה מעשרה טפחים.
- ובספינה גופא - מהלך את כולה, אפילו אם יצא מבערב לביתו אחר שקנה שביתה, כיון ששבת באור מחיצות מבעוד יום.

שכיפה מע"ש - ואפילו אם חל יום טוב ע"ש - שרי לקנות שביתה, ואין בזה משום הכנה מיו"ט לשבת.

- ואינו מועיל לזה הקנין שביתה שקנה מעיו"ט.

שטושין קידוש - גם לדעה זו - בעינין שישב שם כל בין השמשות לקנין שביתה. אלא שסוברין דלכתחלה נכון לעשות שם ג"כ קידוש ולאכול מעט, כדי לפרסם הדבר שקנו שם שביתה, ולא יבואו לחשדם.

וכן נהגו בקצת מקומות וכו' - והנה כ"ז איירי בנהרות הנובעין דוקא, דאדברי המחבר קאי הרמ"א.

- ובאיזה מקומות נתפשט המנהג להפליג ע"י קנין שביתה אפילו בים הגדול בשבת, ולא חישי לטעם עונג שבת.
- אבל במשפט צדק כתב: דאין להקל נגד רוב הפוסקים.
- ומ"מ, במקום שנהגו היתר בזה - אין למחות, דיש להם על מי שסמוכו. והוא שיטת הרמב"ן דס"ל: דטעם איסור הפלגה בספינה הוא דוקא בספינה שרובה ישראל, דאז הא"י העושים מלאכה בספינה הוא בשבילן; אבל לא כשרובה א"י. ולפ"ז, אם הספינה יושביה ישראל - בודאי אסור.

סעיף ד

היוצאים בשיירא במדבר, והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת, כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם:

- ג' ימים קודם שבת - אסורים לצאת.
- וביום ראשון ובשני ובשלישי - מותר לצאת.

ואם אחר כך יארע לו סכנה, ויצטרך לחלל שבת מפני פיקוח נפש מותר, ואין כאן חילול.

לחלל שבת - אפילו באיסור דרבנן.

וביום א' וב' וג' - וכשיודע בודאי שיבוא לידי חילול שבת - אסור אף בכה"ג.

- ועפ"ז סומכין עכשיו, שמשכנים קצת בעצמם שלא לחלל שבת, כדי שלא יהיה איסור למפרע על מה שיצא.

אסור לקבוע וכו' - ר"ל, לעשות סעודה קבועה, ואפילו פעם אחת בימי חייו.

בע"ש - וה"ה בעיו"ט, דיו"ט נמי מצוה לענגו ולכבדו.

שאינו רגיל בימי החול - ואפילו אם הוא עשיר ביותר, ועושה בכל יום סעודה רחבה כמו בשבת, מ"מ בע"ש יש למנוע מלעשות כן, כדי שיאכל לתיאבון בלילה.

- ואיש כזה - צריך לעשות בשבת שינוי בסעודת היום, להקדים או לאחר, כדי שיהא מינכר יום השבת משאר ימי השבוע.

סעודת אירוסין - פי', אם אירס קודם לכן - אסור לעשות הסעודה בע"ש. דאף דסעודת אירוסין היא מצוה, מ"מ היה לו להקדימה.

- אבל אם אירס בע"ש - מותר לעשות הסעודה. דכיון דאירוסין שריא בע"ש משום שלא יקדמנו אחר, ממילא שרי הסעודה לזה ג"כ; וחשובה כמו סעודת מילה ופדיון הבן, שזמנה קבוע.
- וכן אם היו הנשואין בע"ש - מותר לעשות הסעודה ג"כ. ובפרט בזמנו שהמנהג לקדש בשעת הנשואין - שרי,
- ומ"מ, לכתחלה טוב ונכון אם אפשר לדחות הסעודה למחר או יום אחר, אפילו באירס בע"ש.
- ודע, דכ"ז בסעודת אירוסין, אבל בסעודה שעושין בשידוכין שלנו - לא הוי סעודת מצוה.
- ולפ"ז, אין לעשותה בע"ש, אפילו אם נגמר השידוך באותו יום.
- ומה שנוהגין לאכול מיני מרקחת בשעת כתיבת התנאים - לא מקרי סעודה.

כבוד השבת - ויש שכתבו הטעם, שמתוך טרדת הסעודה, לא יתעסקו בצרכי שבת.

- ו"א עיקר הטעם: מפני שמולול בכבוד שבת, שעושה ערב שבת שוה לימי השבת.

שיכנס לשבת וכו' - שאף שאוכלה בבוקר, כיון שהוא מרבה בסעודתו שלא כרגילותו, שוב לא יאכל בלילה לתיאבון.

הגה: וסעודה שזמנה ערב שבת, כגון כריס מילה או פדיון הבן - מותר. כן נ"ל, וכן המנהג פשוט.

כריס מילה - אפילו אם אינה בשמיני ללידתו, כגון שהיה חולה בשמיני ונדחית - מ"מ מקרי זמנה קבוע; דכל שעתא ושעתא זמניה הוא, דאסור להניחו ערל אפילו יום אחד.

- וכן בפדיון הבן אפילו עבר זמנו, מ"מ, כיון שמן הדין אפילו אחר ל' יום כל שעתא ושעתא רמיא חיובא עליה לפדותו - ממילא מותר לעשות ג"כ הסעודה.

כגון ברית מילה וכו' - וה"ה בסיום מסכתא.

מוסר - דהיא ג"כ סעודת מצוה, ואין לדחותה מפני סעודת שבת.

- ומ"מ לכתחלה - מצוה להקדימה בשחרית, משום כבוד שבת.
- ובדיעבד - יכול לעשותה אפילו ממנחה ולמעלה.

מותר - ואם משער שע"י אכילתו יתבטל לגמרי מסעודת לילה, מפני אכילה גסה, דלא נחשבה אכילה כלל - יש לו למנוע מזה; ולא אמרינן שיקיים למחר הג' סעודות. והשו"ע לא התיר רק אם ע"ז לא תהיה אכילתו בלילה לתיאבון, אבל עכ"פ לא יתבטל מהמצוה לגמרי.

- ומסתברא דיש לו לזהר למנוע מלאכול ולשתות הרבה, באופן שיוכל לבוא לידי בטול סעודת הלילה לגמרי.

א. יש אוסרים לאכול מיני מזונות לאחר כניסת השבת קודם סעודה, כדי שיאכל הסעודה לתיאבון.

ב. ויש מתירים. והמג"א הסכים עם האוסרים, דכיון שעיקר הסעודה הוא לחם - אין לאכול מיני מזונות קודם סעודת הפת כדי שיהא תאב לאכול.

ובמקומות שנוטלין ידים לסעודה קודם לקידוש - פשיטא דאסור לאכול קודם המוציא, משום הפסק בין נטילה להמוציא.

ובמקומותינו שהמנהג הוא שאין נוטלין לידים קודם קידוש, נהגו העולם להקל בשחרית, ואוכלין מיני מזונות לאחר קידוש קודם הסעודה. ואין למחות ביד המקילין.

ומ"מ, יש אנשי מעשה שמחמירין לעצמן במקום דאפשר, ותיכף אחר הקידוש נוטלין לידים ומברכין על הפת, ואוכלין הכל בתוך הסעודה.

- ועכ"פ לכו"ע, נכון להדר שלא למלא כרסו משאר אכילות קודם סעודת הפת.

ואין לממוס וכו' - אבל במקום שלא נהגו להקל - אין כדאי לכתחלה להקל, דכמה פוסקים סוברים דבעינן מצוה גמורה.

סימן רמט

דינים השייכים לערב שבת, ובו ד' סעיפים.

סעיף א

אין הולכים בערב שבת יותר מג' פרסאות, כדי שיגיע לביתו בעוד היום גדול, ויוכל להכין צרכי סעודה לשבת; בין שהולך לבית אחרים בין שהולך לביתו.

יותר מג' פרסאות מתחלת היום. והוא קרוב לשליש היום, כפי מהלך אדם בינוני י' פרסאות ביום.

- ובנוסע בעגלה או רוכב על סוס, דנוסע במהרה - יוכל ליסע הרבה יותר מג' פרסאות עד שלישי היום.
- ומהב"ח משמע להקל, בנוסע בעגלה - ליסע אפילו אחר חצות היום; ובלבד שיעמוד לשבות בעוד היום גדול, בכדי שיוכל להכין צרכי שבת.

אין הולכין בע"ש וכו' - לכאורה נראה, דאם הולך לדבר מצוה - מותר לילך עד סמוך לערב. ומ"מ נראה דיש להקל לילך יותר מג' פרסאות, רק אם הוא משער שיגיע בעוד היום גדול.

ויוכל להכין וכו' - בעו"ש מחמיר בענין זה, אפילו במוליך מזונותיו עמו, דלא פלוג חכמים בזה. אבל בא"ר חולק עליו, ומצדד להקל בזה.

לביתו - היינו למקום ששבת שם.

שהולך לביתו - ואף שהוא מכין שבביתו יהיה לו יותר עונג שבת - מ"מ אסור, שמא לא ידעו כלל מביתו, ולא הכינו בשבילו.

- ובמדינות אלו רוב בני אדם מכינים צרכי שבת בריוח, ולכן אין נזהרין בזה כלל, בין כשהולך לביתו או להתארח בבית אחרים. ומכל מקום יראה לבא למקום שביתו בעוד יום גדול.
- ומ"מ, צריך לזהר לכתחלה שלא ילך או יסע עד סמוך לערב, מפני שכמה פעמים נכשלים עי"ז, ובאים לידי חילול שבת:
- כי בעל אושפיזא או אפילו בביתו, כשבא סמוך לשבת מוסיפין לבשל בשבילו, ומחללין שבת.
- וגם כמה פעמים יארע דלא יגיע למלון ולביתו מבעוד יום, עד שחשכה ממש. וכמה חילול שבת יש בהוצאה והכנסה, ויציאה מחוץ לתחום, ושבתית בהמתו.

ולכן כל זה ישם האדם ללבו, וימהר לשבות אפילו בכפר. ולא יסיתנו היצר לומר עוד היום גדול והדרך טוב.

- אך אם אירע שהלך עד חשיכה, והיה בבה"ש בתוך תחום עיר - מותר להלוך בתוכה. וצריך לירד מעגלה וסוס.

והני מילי, כשהוא ביישוב, במקום שיוכל להכין צרכי שבת.

- אבל אם במקום שהוא שם א"א לו להכין צרכי שבת, או שאינו מקום יישוב בטוח - מותר לילך אפילו כמה פרסאות.
- ואם שלח להודיעם שהוא הולך שם לשבת - מותר לילך כמה פרסאות בכל גוונא.

וה"מ כשהוא וכו' - ר"ל, במקום שכלו הג' פרסאות.

שאינו וכו' - דעמידה בדרך אינו מקום בטוח, דכל הדרכים בחזקת סכנה.

- ולכן אפילו יש עמו צדה כדי צרכי שבת - מותר לו ליסע משם עד שיבוא למקום בטוח.

כמה פרסאות - ומ"מ, יזהר שלא יתאחר לבוא עד סמוך לערב, וכן"ל.

סעיף ב

אסור לקבוע בערב שבת סעודה ומשתה שאינו רגיל בימי החול, ואפילו היא סעודת אירוסין, מפני כבוד השבת, שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול. וכל היום בכלל האיסור.

אסור לקבוע - ואיתא בגמרא: הדיתה משפחה בירושלים שקבעה סעודתא בע"ש, ונעקרה.

- מאראב"ד משמע: דתיכף מששקעה חמה והוא כבר קיבל עליו שבת, אף שלא התפלל עדיין, מקרי ע"ז ג"כ השלמה.
- ונ"ל, דהאי י"א, וכן סברת הראב"ד, הוא רק במי שקבל התענית שלא בלשון נדר, רק בסתם קבלת תענית. אבל מי שאסר על עצמו לאכול יום א' בלשון נדר - לכ"ע אסור עד שתחשך, שאז כלה היום.

ומכריע הרמ"א:

- (א) דבתענית יחיד - יש לסמוך על הי"א דלא ישלים.
- ומ"מ לכתחלה טוב יותר שיפרש כן בשעת קבלת התענית.
    - ובדיעבד אין זה לעיכובא.
  - (ב) ובת"צ חמירא מזה, וצריך להשלים כדין.
    - ואפילו תנאי לא מהני, דלאו בדידיה תליא מילתא.
  - (ג) וצבור שגזרו על עצמן תענית מחדש בשביל איזה ענין - לא חמירא כ"כ, ומהני תנאי.

כסעניס יחיד וכו' - תענית יחיד נקרא, מי שקיבל על עצמו להתענות בע"ש זה, או שדרכו להתענות בכל ע"ש, או ערב ר"ח שחל בע"ש;

- היינו אותם אנשים שאין אומרים יו"כ קטן ביום ה' שלפניו; דאלו האומרים, גם מתענין ביום ה';
- או שמתענה יום שמת בו אביו ואמו, או כ' סיון, או שמתענה תעניתים המבוארים בסימן תק"פ.

- אם מתענה בכל ע"ש, והשלים פעם ראשון - צריך לנהוג כן לעולם, וה"ה בכל הנ"ל; דמסתמא כ"ז שלא התנה בפירוש שאין דעתו להשלים תמיד, אמרינן דדעתו לנהוג כן לעולם.
- ולכתחלה יותר טוב שלא ישלים בפעם ראשון כשחל בע"ש, וכמו שכתב הרמ"א, וכדי שלא יצטרך להשלים תמיד.

- ואם בתחלה כשהתחיל להתענות יום שמת בו אביו ואמו, או ער"ח ושאר תעניתים הנ"ל, חל יום התענית בחול, ובחול הלא משלימין:

- א. יש פוסקים דס"ל: דאפילו כשיארע אח"כ בע"ש ג"כ - צריך להשלים עד צה"כ, דמסתמא דעתו להתנהג כן תמיד; אם לא כשהתנה בפירוש שאין דעתו להתנהג כן לעולם.
- ב. ויש חולקין ע"ז וס"ל: דמסתמא לא קבל על עצמו להשלים אף בע"ש.
- וע"כ מי שמצטער - יוכל לסמוך על המקילין, ולאכול תיכף אחר יציאתו מבהכ"נ, אף שהיום גדול.

ואם הוא תענית חלום - צריך להתענות עד צאת הכוכבים.

- עד צאת הכוכבים** - ואפילו הי"א הנ"ל מודו בזה, שהרי אפילו בשבת עצמו יכול להתחיל ולהתענות ת"ח; וכ"ש שישלים עד הלילה.
- והנה יש מהפוסקים שחולקין וסוברין: דגם בתענית חלום די להמתין עד שיצא מבהכ"נ ערבית, דבזה מקרי השלמה.
  - אבל האחרונים הסכימו עם השו"ע דאין להקל בזה; דכיון שהוא מפני הסכנה לבטל ולבער חלום רע, שמא לא יועיל לבטלו אם לא ישלים עד הלילה.

סימן רב

הכנת הסעודות לשבת, ובו ב' סעיפים.

סעיף א

ישכים בבוקר ביום ששי להכין צרכי שבת.

- ישכים בבקר וכו'** - דכתיב: "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו" וגו'. הכנה דומיא דהבאה, והבאת המן היתה לאלתר בבקר.
- והיינו מיד אחר ק"ש ותפלה.
  - אך אם הוא רגיל ללמוד אחר התפלה איזה שעור קצוב, או שלומד עם רבים - אל יבטלנו.
    - ובעל הבית שרוצה ליכנס לתוך הישיבה, ואין לו בביתו מי שיכין עבורו - אין לו ליכנס, דלימוד בישיבה הוי ליה דבר שאין לו קצבה.
  - ואם דרך המקום ההוא למכור בבקר, ולא ימצא לקנות אחר למודו - לא יקבע למודו אלא אחר הקניה.

ולאכול ולשתות בלי קביעות סעודה, אפילו סעודה שרגיל בה בחול - כל היום מותר להתחיל מן הדין. אבל מצוה להמנע מלקבוע סעודה שנהוג בה בחול, מט' שעות ולמעלה.

ולאכול ולשתות וכו' - ואין בכלל זה, אם הוא שותה כ"כ הרבה מיני משקה עד שיהא שבע, כי הוא בודאי מקלקל תאות המאכל; והחוש יעיד ע"ז. ולפעמים יוכל להבטל ע"י שכרותו מסעודת שבת לגמרי. וע"כ מצוה להמנע מזה עכ"פ מט' שעות ולמעלה.

- דבסעודה ומשתה, אם קובע עצמו לשתות - אסור כל היום, מפני שיוכל להבטל על ידי זה מסעודת שבת. אך בשתיה לבד באופן זה - בודאי יש להחמיר מט' שעות ולמעלה על כל פנים.

אפילו וכו' - היינו כמו 'ואפילו'. ור"ל, דלא מבעיא בלי קביעת סעודה כלל - דזה ודאי מותר כל היום, ואפילו מצוה להמנע ג"כ ליכא. ואפילו בקביעת סעודה, כיון שאינו עושה סעודה רחבה, רק כמו שרגיל בה בחול - מותר כל היום מן הדין, אבל מצוה להמנע וכו'.

מלקבוע סעודה - ואם התחיל אינו מפסיק.

מלקבוע סעודה וכו' - היינו לאכול פת כדי שביעה כרגילותו בחול. אבל מעט להשקט רעבונו - אינו בכלל קביעת סעודה לענין זה.

מט' שעות ולמעלה - היינו שעות זמניות, והוא רביעית היום עד הלילה.

- ומ"מ, בימות החורף בזמן שהימים קצרים מאד - מצוה להמנע מלקבוע סעודה הרגילה, אפילו קודם ט' שעות; כל שהוא משער בנפשו שע"ז לא יהיה תאב לאכול בלילה.

סעיף ג

דרך אנשי מעשה להתענות בכל ערב שבת.

להתענות - כדי שיהיו תאבים לאכול בלילה.

- והאחרונים הסכימו דאין להתענות בע"ש, כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה; אם לא שהוא איסטניס כ"כ, שאם יאכל ביום לא יוכל לאכול בלילה לתאבון - אז מנהג טוב הוא, אם אין מזיק לו התענית.

סעיף ד

אם קבל עליו להתענות בע"ש - צריך להתענות עד צאת הכוכבים, אם לא שפירש בשעת קבלת התענית: עד שישלים הצבור תפלתו.

צריך להתענות וכו' - וכמו אם קבל תענית סתם בשאר ימי השבוע - דדינו הוא עד צאת הכוכבים דוקא, ולא מהני במה שהתפלל תפלת ערבית מקודם, וה"ה הכא.

- ואינו נחשב לאיסור במה שנכנס לשבת כשהוא מעונה, אף על גב דביום השבת גופא אסור להתענות.

אם לא שפירש - ואז מותר אפילו עוד היום גדול.

- וכן אם התנה להתענות רק עד אחר מנחה גדולה - מהני תנאו.
- אם לא וכו'** - ונראה פשוט לדעת המחבר, אם חיוב התענית היה עליו מכבר, ורצה לפרוע בתענית ע"ש - אינו יוצא בזה, כיון שלא השלימו כדין, וצריך לצום יום אחר.

הנה: וי"א: דלא ישלים, אלא מיד שיוצאים מניס הכנסת יאכל.

- לכן כסעניס יחיד - לא ישלים; וטוב לפרש כן בשעת קבלת הסעניס.
- וכסעניס לצור - ישלים, והכי נהוג.

וי"א דלא וכו' - האי י"א ס"ל: דבין בתענית יחיד ובין בת"צ כגון עשרה בטבת שחל בע"ש - לא יתענה רק עד שיצא מבהכ"נ, דאז כבר קבלו שבת בתפלה שמתפללים מפלג המנחה ואילך, היינו מ"א שעות חסר רביע ואילך, והשעות הן זמניות.

- אבל קודם לזה, אף שקיבל שבת קודם תפלת ערבית אחר מנחה - לא מהני, ואסור לטעום אז.
- וה"ה בעיו"ט עד אחר קבלת יום טוב.
- ובחול, גם ל"א לא מקרי השלמת התענית עד צאת הכוכבים.

וי"א דלא ישלים - להאי י"א - אין נכון להמתין מעת בואו מבהכ"נ עד צה"כ, אם תאב לאכול ומתעכב מחמת התענית.

- ואם רגילין למכור בבוקר השכם קודם התפלה, ולא ימצא לקנות אחר התפלה - יקנה ואח"כ יתפלל.
- ונראה, דמוטב להתפלל אח"כ ביחיד, משיתפלל בצבור ולא ימצא אח"כ מה לקנות לצרכי שבת.
- אך יראה לקרות ק"ש מקודם, כיון שכבר הגיע זמנה;
- אם במעט זמן של הקריאה, לא יאחר הקנייה.
- ואין זה בכלל מה שאמרו: 'אסור לעשות חפציו קודם שיתפלל', שזו חפציו שמים היא.

הגה: ויש להשגיח הסכינ צעריב שנס, כי זהו מכבוד השכם, שמכינ עולמו לאכילה.

כי זה הוא וכו' - ובספרי מסמיך לה אקרא: "וידעת כי שלום אהלך" - זו השחזת הסכינ; כי אם קהה הסכינ, יוכל לבוא לפעמים לידי קטטה ח"ו.

סעיף ב

ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו.

סימן רנא

שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה, ובו ב' סעיפים.

סעיף א

העושה מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה - אינו רואה סימן ברכה. יש מפרשים: מנחה גדולה, ויש מפרשים: מנחה קטנה.

העושה מלאכה וכו' - מהראשונים משמע: דגם איסורא אית בזה, רק שאינו חמיר האיסור כשארי איסורי שבות, שהיה חייב ע"ז מכת מרדות.

• והט"ז כתב: דאין בו איסורא, רק דאין בו סימן ברכה.

העושה מלאכה - ופרקמטיא שרי, דאינו בכלל מלאכה (מג"א).

• ושאר האחרונים חולקים ע"ז.

• ובפמ"ג מתרץ שכוונת המג"א היא, דאין צריך להחמיר בזה ממנחה גדולה, אבל לענין מנחה קטנה - דינו כמו שאר מלאכה.

ומ"מ משמע מהגמרא, דזמן סגירת החנויות, הוא קודם זמן הדלקת הנרות.

• והעולם נהגו להקל לענין סגירת החנויות.

• ונראה שסומכין על דברי הט"ז הנ"ל, דלית בו איסורא בכל גוונ.

סימן ברכה - מאותה מלאכה; שאף שירויח במקום זה, יפסיד במקום אחר.

מנחה גדולה - היינו בשש ומחצה. ומנחה קטנה היינו תשע ומחצה. והשעות הם זמניו.

• והסומך על המקילין - לא הפסיד.

• וכ"ז בעושה מלאכת עצמו. אבל פועל הנשכר אצל בעה"ב בסתם - זמנו הוא סמוך לשקיעת החמה; ורק כדי שילך לביתו למלאות לו חבית מים, ולצלול לו דג קטן, ולהדליק לו את הנר; אם לא במקום שיש מנהג קבוע לפסוק מקודם.

• וכל זה בדיעבד, שנשכר ליום סתמא; אבל לכתחלה מוטל על הפועל שלא לשכור את עצמו ליום שלם בערב שבת, כי אם עד זמן מנחה קטנה.

יש מפרשים מנחה קטנה - ובמ"א הסכים לדעה זו. ומ"מ משמע מיניה, דפועלי שדה צריכין לשבות במנחה גדולה.

• והנה בזמנינו לא נהגו ככה.

• ואפשר דהטעם הלא הוא כדי שיבאו לעיר ויכיני צרכי שבת, ובזמנינו כל אחד מהפועלים אנשי ביתו מכיני צרכי שבת.

• ומ"מ, כל י"ש יראה לפסוק ממלאכתו שבשדה עכ"פ בזמן מנחה קטנה; אם לא שהוא דבר האבוד, דאז לא עדיף מחוה"מ.

• ורבים מחמירים אף ממלאכתו שבבית.

הגה: ודוקא כשעושה המלאכה דרך קבע, אבל אם עושה אותה דרך עראי, לפי שעה, ולא קבע עליה - שרי. ולכן מותר לכסוב אגרת שלומים, וכל כיוצא בזה.

דרך עראי - היינו אפילו בשכר.

אגרת שלומים - ואפילו שריית דיו וסמנים או צידת חיה ועופות, דזה בודאי אסור בחוה"מ כל שאינה צורך המועד - ג"כ מותר בע"ש בדרך ארעי.

סעיף ב

לתקן בגדי וכליו לצורך שבת - מותר כל היום.

הגה: וס"ה כנדי מכירו, אם הוא לצורך שבת; ואינו נוטל עליו שער.

- ואם רגילין למכור בבוקר השכם קודם התפלה, ולא ימצא לקנות אחר התפלה - יקנה ואח"כ יתפלל.
- ונראה, דמוטב להתפלל אח"כ ביחיד, משיתפלל בצבור ולא ימצא אח"כ מה לקנות לצרכי שבת.
- אך יראה לקרות ק"ש מקודם, כיון שכבר הגיע זמנה;
- אם במעט זמן של הקריאה, לא יאחר הקנייה.
- ואין זה בכלל מה שאמרו: 'אסור לעשות חפציו קודם שיתפלל', שזו חפציו שמים היא.
- **ביום ששי -** והוא יותר טוב משיקנה ביום ה', דביום ששי ניכר יותר שהוא לכבוד שבת; אם לא בדבר שצריך הכנה רבה, כמו בשר למלוח, וכדומה - יש לקנות ביום ה'.
- אך אם הבשר שמוצא ביום ה' הוא כחוש, ויש ספק שימצא ביום ו' שומן וטוב - ימתין על יום ו'.
- ומסתברא דבימים הקצרים, כל מה שיכול להקדים ההכנה ביום ה' - עדיף.
- וטוב שיאמר על כל דבר שקונה: 'זהו לכבוד שבת', כי הדבור הוא פועל הרבה בקדושה.
- ואף על פי שהכין בהשכמה - מצוה היא לכתחלה שיוסיף גם בין השמשות [היינו סמוך לשבת].
- ורמז לדבר, שנאמר: "והיה משנה" - כלומר, שיכינו שנית.

• כתיב בתורה: "זכור את יום השבת לקדשו", ודרשו ב"ש: שתהא זוכרו מאחד בשבת. נזדמן לך חלק יפה - תהא מתקנו לשבת. ואמרו על שמאי הזקן, שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. היה מוצא בהמה נאה, אומר זו לשבת. מצא אחרת נאה הימנה, אוכל הראשונה, ומניח השנייה על שבת. נמצא שהאכילה היא כדי שתשאר היפה של שבת.

• אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו, שהיה אומר: 'ברוך אדני יום יום יעמס לנו צרכנו'.

• והסכימו הרבה פוסקים, שגם הלל מודה שכדברי ב"ש עדיפא טפי, אלא שהיה בוטח בה' שבודאי יזמין לו לשבת מנה יפה משאר הימים; וכדי לחזק מדת בטחונו היה נוהג כן.

• אבל בשאר כל אדם שאין בטחונו חזק כ"כ, גם הוא מודה דכשמאי עדיפא טפי.

• וכ"ש בדבר שאינו שכיח לקנות, כשיזדמן לו דבר שלא יהיה נפסד - אזי יניח אותו לשבת.

• מצוה לטעום מכל תבשיל בע"ש, כדי לתקן יפה כהוגן; וי"א: דעצם הטעימה היא מצוה. וכ"ש דהטעימה בשבת מכל מין - בודאי היא מצוה.

• ורמז לכל זה: 'טועמיה חיים זכו'.

ואפילו יש לו כמה עבדים לשמשו - ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו.

להכין בעצמו וכו' - דמצות כבוד שבת מוטל על כל אדם, וכדכתיב: "וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד"; וכעין חובה היא, משום כבוד שבת. ומצוה בו יותר מבשלוחו.

• וה"ה בכל המצות, מצוה בו יותר מבשלוחו.

• כתבו הספרים: יהרהר בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ע"ש, כי שבת מקרי כלה מלכתא, וכאלו מקבל פני המלך ית"ש, ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבלויי הסחכות של חלאת העונות.

• ויש לפנות קורי עכביש מהבית בע"ש. וכ"ש שצריך לכבד הבית מהאבק והעפר במעוד יום. וזהו הכל בכלל כבוד שבת.

• וידמה בדעתו כאלו יבוא אליו להתאכסן מלך ב"ו, כמה היה מכבד הבית ומציע המטות, וכ"ש שבת מלכתא.

כי רב חסדא היה מחתך הירק דק דק; ורבה ורב יוסף היו מבקעין עצים; ור"ז היה מדליק האש; ורב נחמן היה מתקן הבית, ומכניס כלים הצריכים לשבת, ומפנה כלי החול. ומהם ילמד כל אדם, ולא יאמר: לא אפגום כבודי, כי זה הוא כבודו שמכבד השבת.

ומהם ילמוד כל אדם - היינו אפילו החשוב ביותר.

• ובפרט בימים הקצרים; ומכ"ש כשרואה שכבר הוא סמוך לשבת - שאז הוא מחוייב לעסוק בכל כחו.

סימן רנב**מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בע"ש כדי שיהיו נגמרים בשבת, ובו ז' סעיפים.****סעיף א**

מותר להתחיל במלאכה בע"ש סמוך לחשיכה, אף על פי שאינו יכול לגמרה מבעוד יום, והיא נגמרה מאליה בשבת; כגון:

- לשרות דיו וסממנים במים, והם נשרים כל השבת.
- ולתת אוניו (פי' אגודוס) של פשתן לתנור כדי שיתלבנו.

לשרות דיו וכו' - ובשבת אסור משום מגבל, שמערב הדיו והמים יחד; וי"א: דאסור משום צובע. אפ"ה, כיון שמתחיל בזמן המותר בע"ש, וממילא נגמר הפעולה בשבת - שרי.

וכן בכל הני דקחשיב - יש בהן איסור דאורייתא כשעושה אותם בשבת, אפ"ה כיון שמתחיל בע"ש - שרי.

של פשתן לתנור - אפילו אין טוח כיסוי התנור בטיט, אפ"ה לא חיישינן שמא יגלה הכיסוי ויחתה בגחלים; דכיון דהרוח קשה להן, לא חיישינן שמא יגלהו.

- **ולתת צמר לתוך היורה שאינה על האש, והיא טוחה בטיט; שאם היא על האש - אסור, שמא יחתה (פי' יגלה ויעור הנחלים זממסה).**
- **ואפי' אינה על האש, אם אינה טוחה בטיט - אסור, שמא יגיס בה בכף; והמגיס בקדרה, אפי' אינה על האש - חייב משום מבשל.**
- **ומותר לפרוס מצודות חיה ועופות ודגים, והם נצודים בשבת.**

צמר לתוך היורה - והיא קולטת הצבע.

אסור שמא יחתה - היינו אפילו יש זמן שיקלוט עין הצבע מבעוד יום, אפ"ה אסור, שמא יחתה כדי שיקלוט היטב.

שמא וכו' והמגיס וכו' - אף דהמחבר הושה הגסה ביורה להגסה בקדירה, אינו שוה לגמרי; דבקדירה אם היא מבושלת כל צרכו - תו לית ביה איסורא, ואלו ביורה - אסור בכל גוונא להגיס בה. וע"כ אסור לתת צמר ליורה רותחת סמוך לחשיכה כשאינה טוחה, אף שיש שהות לקלוט הצבע מבע"י, שמא יגיס משחשיכה.

חייב משום מבשל - דע"י הגסה בקדירה רותחת, מתקרב הבישול במהרה.

מצודות חיה וכו' - ובשבת אם הוא עושה כן, ובשעת פריסתו נכנס החיה לתוכה - חייב משום צידה.

ומותר למכור לא"י, ולהטעינו סמוך לחשיכה, ובלבד שיצא מפתח ביתו מבעוד יום.

למכור לא"י ולהטעינו - היינו להטעין לו על חמורו, אף אם מכר לו מקודם. וה"ה להגביה המשאוי על כתפו, או ליתן לו מתנה והלואה.

ובלבד שיצא וכו' - ר"ל, דאי אין שהות לזה, או שהא"י מתנה עמו שיקח ממנו בשבת - אף המכירה אסור.

מבעוד יום - כדי שלא יהיה נראה שהישראל צוהו להוציאו לחוץ.

- ויש עוד טעם לזה, שלא יחדשו את הישראל שמכר לו בשבת, או משכנם בידו. ולטעם זה אסור אפילו בעיר המוקפת חומה, או מקום שיש עירוב.
- וכן הסכימו האחרונים, דבענייננו לענין מכירה, וכן לענין שכירות איזה חפץ, ודאי דיש להחמיר אפילו במוקפת חומה והא"י דר שם - שיוציאם מביתו מבעוד יום.
- אך מחיי אדם משמע, דבמקום צורך גדול - יש להתייר למסור לו במקום שיש ערוב, ולסמוך אטעם הראשון.

מבעוד יום - ואם הא"י השאיר החפץ אצלו, ובא בלילה ללקחו, נראה דיש להקל בשעת הדחק ליתן לו, אפילו אם איננו אדם.

לתקן בגדי וכו' - י"א: דה"ה לתפור בגדים מחדש, אף שהוא מלאכה גמורה, ובערב פסח אסור בזה, לענין ע"ש מקילינן.

א. ומשמע מדבריהם, דאפילו לתפור מעשה אומן - מותר.

ב. ומהגר"א משמע, דרק מעשה הדיוט - מותר.

ואינו נוטל וכו' - לפי שאין ניכר שהוא לצורך שבת.

- ואם הוא עני שאין לו מה יאכל - שרי, כדלקמן ס"ס תקמ"ב לענין חוה"מ.
- וה"ה כל המלאכות המותרות בע"פ ובחוה"מ - מותרות בע"ש.
- ואפילו יש לו לחם, רק הוא צריך לצרכי שבת לענגו בבשר ודגים ומשקין טובים - ג"כ יש לומר דשרי.
- וכן אפילו בעצמו כבר הכין, רק שצריך כדי ליתן לשכירו לצרכי שבת - גם כן שרי.
- אבל בלא"ה - יש לזהר בזה מאד, כי משמע מכמה פוסקים, דמלבד דאין רואה סימן ברכה, יש חשש איסור בזה.
- **ואינו נוטל עליו שכר -** ואם הוא רואה שאם לא יביא לו הבגד על שבת, יפחות לו משכירתו מכפי הנהוג ליקח על זה, או שמכאן ולהבא לא יתן לו להשתכר - אפשר שיש להקל, דהוא בכלל דבר האבוד.
- אם הוא שעת הדחק דיהיה לו עליו תרעומות אם לא יביא לו על שבת, והתחיל בזמן ההיתר, נראה דיכול לגמרו אפילו אחר זמן מנחה קטנה, אפילו בשכר.
- ומ"מ מי שהוא בעל מלאכה ירא ה' - יראה לכתחלה לזרוז עצמו שלא יבא למדה זו שיצטרך לעשות עד סמוך לשקיעת החמה, אם לא מי שהשעה דחוקה לו.

וה"ה למי שכותב ספרים לעצמו דרך למודו.

- **הגה: אכל אסור לכתוב לחציו בשכר.**
- **ומספרין כל היום, אפי' מספר ישראל.**

לכתוב לחציו בשכר - לכן יזהר ג"כ הכותב ס"ס - שלא יכתוב בשכר, אם לא שהוא צריך עתה למזוזה או ס"ת או תפלין, או שהוא דחוק לצרכי שבת.

ומסתפרין כל היום וכו' - והגר"א מפקפק בזה מאד, ולפי דעתו יש לזהר ממנחה ולמעלה אפי' בחנם, כי היא תמיד מלאכת אומן.

מספר ישראל - היינו אפילו אם הספר נוטל שכר. והטעם, דנראה לכל שעושה המסתפר לצורך שבת; וע"כ יש לזהר מלגלח לא"י.

- האר"י ז"ל היה נזהר שלא לגלח אחר שהגיע זמן מנחה, קודם שהתפלל מנחה, אפילו בע"ש.
- והעולם שאינם נזהרים בזה אפילו אחר שהגיע זמן מנחה קטנה, י"ל דכיון שקוראין לבהכ"נ, לא חיישינן שיעבור עי"ז זמן התפלה.

אפילו מספר ישראל - ראיתי להזכיר מה שאיזה מהמון נכשלין בו בעו"ה, והוא בענין איסור דהקפת פאת הראש.

- אסור להקיף פאת הראש, אפי' במספרים כעין תער, דהיינו סמוך לבשרו.
- ושיעור הפאה הוא מכנגד שער שעל פדחתו, ועד למטה מן האוזן מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרד שם. [ומשם ולמטה מתחלת פאת הזקן].
- וכל רוחב השערות שבמקום זה - לא תגע בו יד להעבירם.
- ועכ"פ ישייר סמוך לבשר קצת מן הקצת בכל מקום זה.
- ולא כהטועין שמגלחין השער שאצל אזנו, וסוברים שאין אסור אלא מה שאנו קורין פאה, וטעות הוא.
- וא' המקיף וא' הניקיף עוברין בלאו; ולכן אפי' המספר הוא עכו"ם - יש לישראל להזהירו שלא יגע כלל במקום ההוא.
- ואפי' במרחץ - מותר להפסיק את המספר שלא יגלח במקום ההוא, אם יהיו דבריו נשמעים; דלהפריש מאיסור - מותר אפי' במרחץ.

ויש לאדם למעט קלס כלמודו בע"ש, כדי שיכין לרכי שבת.

ויש לאדם וכו' - לכן אין קובעין ישיבה באיזה מקומות בע"ש.

- ואם רגיל ללמוד דבר שיש לו קצבה, או שלומד עם רבים - אל יבטלנו.
- ופירש"י על הסדרא, מקרי דבר שיש לו קצבה, וע"כ לא גזרינן שמא ימשוך עד הלילה.
- ואם לא ימצא אח"כ לקנות - אזי לא יקבע הלימוד בבוקר.

כדי שיכין - ואם יש לו משרת שיכין בשבילו - אין צריך למעט בלימודו. וכ"ש אם הכין ביום ה' - בודאי יוכל ללמוד כדרכו.

• מיהו, מ"מ צריך לתקן איזה דבר לכבוד שבת, ואפילו יש לו כמה עבדים.

- וכשיש שהות לגמרה מבע"י - מותר אפילו בע"ש, ואפילו לא קצץ.
- ומה שדייק הרמ"א בע"ש, היינו דבד' וה' שהוא מופלג מן השבת - מותר ליתן לו, אפילו שאין יכול לגמרה קודם השבת, כיון שלא אמר לו שיעשה בשבת.

דיש חולקים וכו' - וס"ל דדינו כלא קצץ, ואדעתיה דישאל קעביד ואסור בע"ש. **כנס -** ואם הא"י בעצמו מתחיל עם הישראל לומר שיעשה לו בחנם, אז ודאי דעתו על הטובה שקיבל ממנו מכבר - ודינו כקצץ ומותר.

ואם ראהו עושה מלאכתו בשבת, אם היה עושה בטובת הנאה - צריך לומר שלא יעשה בה בשבת.

ואם ראהו עושה וכו' - דכשבא לביתו ומצאו שעושה, מחזי דמדעתיה עביד, כיון שאינו מקבל שכר ע"ז. אבל כשהתנה עמו מתחלה ליתן לו שכרו, אף שלא פירש לו סך ידוע - א"צ למחות בידו, דבעבידתיה קעסיק.

- ויש שמקליין עוד יותר, דכל שעושה בשכר, אף שלא התנה עמו כלל אודות השכר, [וזוהו לא קצץ הנזכר בכל מקום], אם היה זה בדרך היתר, דהיינו שהיה כמה ימים לפני שבת, או שמסר לו בע"ש והיה שהות לגמרו קודם השבת - א"צ למחות בו כשרואה שעושה בשבת; דכיון שעושה עכ"פ בשכר, אמרינן בעבידתיה קעסיק.

טובת הנאה - וכן אם הא"י התחיל בעצמו לומר שיעשה לו בחנם, וראהו אח"כ עושה בשבת - צריך למחות בידו.

הגה: ואפילו נחנס לו כמה ימים לפני שבת.

- אם היה הא"י שכיר יום אצלו בימי החול, והוא רוצה עתה ג"כ לעשות מלאכתו בביתו בצינעה - צריך לילך לביתו ולמחות בידו, כיון שנודע לו, אף על פי שאין עושה לפניו.
- אם מצוה לא"י לעשות לו מנעלים, וראהו עושה בשבת, אפי" לא קצץ - א"צ למחות בידו, דהא אכתי לא נקרא שם ישראל עליהם; ואי בעי הא"י מוכרם לאחר, ולזה יעשה מנעלים אחרים. וא"כ, לאו בדידה קעסיק.

סעיף ג

ואם היתה מלאכה מפורסמת וידוע שהיא של ישראל, ועושה אותה במקום מפורסם - טוב להחמיר ולאסור.

ואם היתה וכו' - דעורות לעבדן וכלים לכובס, סתמן אין ידוע שהוא של ישראל, וע"כ אפילו אם הוא מעבד וכובס במקום גלוי - אין צריך למחות בידו כשקצץ.

- אבל אם היתה המלאכה ידוע שהוא של ישראל, וגם הוא עושה אותה במקום גלוי לכל - צריך למחות בידו שלא לעשות בשבת; דהרואה אינו יודע שקצץ, ואתו למחשדיה בשכיר יום.
- ודעת השו"ע לעיל בס"י רמ"ד ס"ד דמדינא אסור בזה.

וידוע שהיא וכו' -

- א. ולפ"ז, החלוקים שניכרים שהם של ישראל, והא"י מכבסן ע"ג הנהר שהוא מקום גלוי ומפורסם - צריך למחות בידו כשרואהו בשבת.
  - ב. וי"א: דלא שייך בזה חשדא, דלא נודע של מי הוא.
- ויש שהקילו מטעם אחר: דכיון שידוע שמנהג כל בני העיר ליתן כלים לכובס בקבלנות, ע"כ אפילו אם הא"י מכבסן במקום מפורסם - מותר, דאין בזה חשדא משום שכיר יום. וה"ה בכל הכלים שדרך ליתנן בקבלנות.
  - ואין איסור בזה אלא כשעושה בבית ישראל, דשם לא מהני שום היתר.

טוב להחמיר ולאסור - פ"י, שאם עושה בשבת - צריך למחות בידו אפילו קצץ.

- אבל לכתחלה רשאי ליתן, ולא חיישין שיעשה בשבת.
- ואם הוא יודע ודאי שיעשה בשבת במקום מפורסם - אסור ליתנו לו, אם לא בספק שמא לא יעשה בשבת.

סעיף ד

כל שקצץ, אף על פי שיעשה הא"י מלאכה בשבת - מותר לישראל ללבוש הכלי בשבת עצמה; דכל שקצץ, אדעתיה דנפשיה קא עביד.

כל שקצץ וכו' - ובאופן שלא היה איסור בהנתינה, שהיה בזה ג"כ שארי הפרטים שצריך לקציצה, וכנ"ל בס"ב.

הגה: ויש מסרינן שזוליא הא"י כשנס, אם ייחד לו הא"י מקום מנעוד יום צניע ישראל. ויש להחמיר, וע"ל סי' ש"ה.

אם ייחד וכו' - סברתם, דהוי כאלו כבר מונח בביתו של א"י.

יש להחמיר כדי שלא להרגיל הא"י בכך.

- והאחרונים הסכימו, דמדינא אין להקל בזה, אלא במקום הפסד וצורך גדול.
- ואם הא"י אלם - יש להתיר אפילו בלא ייחד לו מקום, דבכה"ג לא גזרו חכמים.
- א. י"א: דאם השכיר את החדר לא"י בפרוטה על משך יום השבת - אין להחמיר כלל.
- ב. אבל המ"א ושאר אחרונים כתבו: דאפילו בשכירות החדר - אין לסמוך להקל.

סעיף ב

ומותר ליתן בגדיו לכובס א"י, ועורות לעבדן (פי' האומן שמעבד ומסקן העורות), סמוך לחשיכה; אם קצץ לו דמים, או שעושה אותם בטובת הנאה.

- והוא שלא יאמר לו לעשות בשבת, וגם שיעשה הא"י המלאכה בביתו.

ליתן בגדיו וכו' - וה"ה לשאר מלאכות. והטעם, דכיון דקצב לו דמים בעד מלאכתו, ואינו מקפיד עליו שיעשנו תיכף - כאשר עושהו ביום השבת, אדעתיה דנפשיה קעביד למהר להשלים מלאכתו.

- ואין חילוק בין אם הא"י גומר הכלי, ובין אם הא"י עושה כל הכלי בשבת, כגון שנתן לו הישראל עצים ועשה כלי, או מטוה ועשה בגד.
- וכן אין חילוק בין אם העצים והמטוה הוא של ישראל, או שבקשהו שיעשה הכל משלו.

סמוך לחשיכה - ובעינן שיוציאם ג"כ מפתח ביתו מבעוד יום.

אם קצץ וכו' - היינו סך ידוע, ולא שכיר יום.

- ואם התנה עמו שיתן לו שכר ויתפטר עמו, אף על פי שלא פירש כמה יתן לו - דינו כקצץ.
- ובזמן הזה כלים לכובס סתמא - דינו כקצץ, דקצבתו ידוע.
- ולכן המנהג פשוט ליתנם ע"ש סמוך לחשיכה.
- וצ"ע אם מותר גם כשלא הבטיחו כלל דמים, כיון שסמך שיתן לו כפי הקצבה הידועה.
- ואם קצב עמו פ"א דמים - שוב יכול לסמוך ע"ז בכל פעם.

טובת הנאה - היינו שנתרצה הא"י לעשות לו בחנם. ואמרינן דמסתמא הוא בשביל איזו טובה שעשה לו הישראל מתחלה, וע"כ אדעתיה דנפשיה קעביד.

לעשות בשבת - וכן אם אמר לכובס ראה שאני צריך להם במוצאי שבת, כגון שרוצה ליסע מיד במו"ש - ג"ז אסור אפילו בקצץ, דכיון שא"א לגמרו א"כ יעשה בשבת - הו"ל כאלו אומר בפירוש שיכבס בשבת, והוי כשלוחו. ועל כן אסור אפילו כמה ימים קודם.

בביתו - ר"ל שלא בבית ישראל. דכשעושה בבית ישראל, מחזי כאלו הוא עושה בשליחות ישראל.

- ובבית ישראל אסור. אפילו אם הוא דבר שמנהג כל בני העיר ליתנו בקבלנות, ולא אתו למחשדיה בשכיר יום - ג"כ אסור, מטעם דיאמרו שצוהו לעשות בשבת.
- וראיתי באיזה מקומות ששוכרין להם אינו יהודי בקבלנות לנער את פשתיון בחצרן, ומנעוין גם ביום השבת; ול"א יפה הם עושין. דאף אם מנהג כל העיר בקבלנות, הלא ברשות ישראל לעולם אסור. ועל כן יראה להקנות להם הפשתן בערב שבת, שיהיה שלהן לגמרי.

הגה: ואם לא קנץ - אסור בע"ש.

וע"ל סי' רמ"ז דיש חולקין אם עושה לו כנס, דהיינו טובת הנאה.

ואם לא קנץ - היינו שלא התנה עם הישראל אודות שכרו, והא"י מצפה לתשלום שכר - אסור. ולא אמרינן אדעתיה דנפשיה קעביד, כיון שהישראל לא הבטיחו בהדיא.

בע"ש - דכשנתנו לו בע"ש - מחזי כאלו נתנו לו ע"מ שיעשה בשבת. וכשקצץ דאדעתיה דנפשיה קעביד - לא מחזי כאלו אומר לו כן.

- ולתת מוגמר תחת הכלים, והם מתגמרים מאליהם כל השבת; ואפילו מוגמר מונח בכלי, דאין אדם מצווה על שביתת כלים;
- ולתת שעורים בגיגית לשרותן.

לפתוח וכו' - היינו שפותח מים סמוך לחשיכה משפת המעיין, שילך לגינה להשקותה.

ולהניח - היינו אף שנשאר מונח בשבת, ועי"ז מתרפא והולך.

- וה"ה שמותר להניח אז תחבושת על המכה.

קילור עבה - דקילור רך וצלול - אף בשבת גופא מותר להניחו, כשהיה שרוי מבעו"י.

שאסור וכו' - שמא ימרח.

ולתת מוגמר - נותנין לבונה ומיני בשמים על האש, ומעשנין הבגדים שיהא ריחן נודף.

ואפילו מוגמר וכו' - וכ"ש כשהמוגמר מונח על הארץ - דשרי.

לשרותן - דבשבת אסור.

- וטוענין בקורת בית הבד והגת מבעוד יום על זיתים וענבים, והשמן והיין היוצא מהם - מותר (וע"ל סימן ע"כ סעיף ז);
- וכן בוסר ומלילות שריסקן מבעוד יום - מותרים המשקים היוצאים מהם;
- ומותר לתת חטים לתוך רחיים של מים, סמוך לחשיכה.

וטוענין וכו' - ואפילו לא נתרסקו מקודם - מותר לטעון, כיון שמתחיל הפעולה קודם שתשקע החמה.

• אך לענין שמן ויין היוצא מהן - אין מותר רק אם הוא טוען בעוד היום גדול, שיוכל להתרסק קודם שבת ע"י טעינת הקורה; וא"כ אפילו סחיט להו אח"כ בידים בשבת ליכא חיוב חטאת. ולכן המשקין היוצא מהן - מותר, דאין מקום לגזור משום סחיטה.

• אבל אם יטעון סמוך לשקיעה ממש, דלא יתרסקו קודם השבת ע"י הקורות - אסור המשקין היוצא מהן, גזירה שמא יסחוט.

והשמן והיין היוצא וכו' - פי', אף מה שיוצא בשבת.

• ולא גזרינן שמא יסחוט כמו שגזרו במשקין שזבו מזיתים וענבים שלא נתרסקו. דהתם יש חיוב חטאת אם יסחוט, ע"כ גזרו אפילו זבוב מעצמן. אבל הכא שכבר נדרסו ע"י הטעינה, ובלא"ה זב מעצמו, אלא שיוצא טפי ע"י הסחיטה בידים - בזה אין איסור אלא מדרבנן; ע"כ זבוב מעצמו בשבת - שרי לגמרי.

• וזה הטעם הוא ג"כ בבוסר ומלילות שריסקן.

• ואין להתיר אלא כשגם נידוכו קודם השבת, אף שאין משמע כן מהשו"ע; ודיכה הוא יותר מריסוק.

• וכן ע"י טעינת קורה - צריך שיהיה מרוסקין קודם הטעינה, דאז תחשב הטעינה כדיכה.

וכן בוסר - ענבים בתחלתן כשהן דקים, מוציא מהן משקה לטבל בו בשר, לפי שהוא חזק וקרוב להחמיץ.

ומלילות - שבלין שלא בשלו כל צרכן, מרסקן וטוענן באבנים, ומשקה זב מהן ומטבל בו.

בוסר ומלילות - וה"ה לשום שריסקו, אף שאין איסור דאורייתא על סחיטת השום.

לתת חטים וכו' - וה"ה שמותר אז בעצמו לפתוח ג"כ את המסגרת של המים, שע"י"ז טוחנין הריחיים.

• הנותן חטים לתוך אפרכסת הריחיים של מים בשבת, כאשר המסגרת של המים היה פתוח, ומתחיל תיכף אחר נתינתו להטחן - חייב חטאת, ודלא כמ"א שמצדד לומר דליכא חיוב חטאת, דהטחינה אח"כ ממילא אתי.

• ואם יש תחתיה עוד תבואה אחרת, יש לעיין אם יש בזה חיוב חטאת.

• אבל אם פותח מסגרת המים בשבת - חייב אף להמ"א, דהלא תיכף מתחיל להטחן, והוא עושה מעשה ממש שעל ידו מסבב גלגל המים והריחיים.

• וה"ה כשנותן חטים לתוך אפרכסת הריחיים של רוח בשבת - חייב חטאת.

של מים - ולא של בהמה, דאדם מצווה על שביתת בהמתו.

אף על פי וכו' - ואם הישראל אמר לא"י סמוך לחשיכה: מדוע לא גמרת מלאכתי, והשיב לו אעשה זאת למענך בשבת, אפילו לדעת המחבר - אסור ללבשו בשבת.

הנה: ויש אוסרין ללבושו, כל שידוע שה"י גמרו בשבת, ולריך להמסין כמולאי שבת ככדי שיטעם.

- והכי נהוג לכתחלה, אם לא שרריך אליו בשבת, שאז יש להקל.
- ואם יש לתלות שנגמר בע"ש - מותר בכל ענין.

ויש אוסרין וכו' - טעמם, דאסור לישראל ליהנות מהמלאכה בשבת בכל גווני, כיון שמ"מ נעשה המלאכה בשבילו. וטעמם שייך בכל מלאכות שהא"י עושה.

שהא"י גמרו בשבת - ודוקא אם הוא מלאכה דאורייתא, אבל אם הוא מלאכה דרבנן - אין להחמיר.

ככדי שיטעם - כדי שלא יהנה ממלאכת שבת.

- ולפ"ז בשני ימים טובים של גליות, אם עשה הא"י בראשון - מותר בתחלת יום שני ככדי שיעשה ממ"מ. דאם היום ראשון קודש - השני חול; ואם היום ראשון חול - בודאי מותר.
- ואין חילוק בכל זה, בין מי שנעשה בשבילו בין לאחרים.
- ויש מקילים לאחרים בקצץ.

שצריך אליו בשבת - היינו שאין לו בגד לשבת כי אם זה.

ואם יש לתלות וכו' - דהא יש מתירין בכל ענין.

- ואם היה המנעל מתוקן בע"ש, רק שתקנו והחליקו בשבת - שרי, דהא היה יכול ללבשו בלא"ה.
- וה"ה כלי פשתן שנתן הא"י תחת המכבש בשבת - שרי ג"כ מטעם זה.

ודוקא אם שגר לו הא"י לציטו, אכל אסור ליקח כלים מציט האומן בשבת ויו"ט.

ליקח כלים - ואפילו יודע ודאי שנגמר קודם שבת ויו"ט, ואפילו אם הוא לצורך שבת. והטעם, מפני מראית העין, דיאמרו שבשבת עשאו ומדעת ישראל.

- ואפילו אם לא יביאם בידו, אלא ילבשם שם בבית הא"י - ג"כ אסור מטעם זה.
- ואפשר דאפילו ע"י א"י - אסור להביאו, דעובדא דחול הוא.

מציט האומן - ואין חילוק אם האומן הוא ישראל או א"י. ואם הוא לצורך שבת, יש לעיין אם מותר ליקח מאומן ישראל.

- ואם אינו מאמין לאומן שיונח הבגד אצלו עד לאחר שבת, נראה דאם הוא צריך להבגד לצורך שבת - יש להקל בזה שביאיו בצניעה לתוך ביתו.

וכל זה ככלים שעשה לישראל. אכל א"י שפועה מנעלים על המקח - מותר לישראל המכירו לילך וליקח ממנו בשבת ולנועלם. וכלכד שלא יקלון עמו דמי המקח.

אכל א"י שפועה וכו' - דהא אדעתיה דנפשיה עבד בשבת. ואיסור דהבאה מבית האומן ס"ל להרמ"א דלא שייך בזה, אף שהוא הולך אצלו, משום דכיון שהכל יודעים שהא"י רגיל לעשות לעצמו בשביל מקח, תו ליכא משום מראית העין שיאמרו שצוה לו לעשותם.

- והמג"א ושאר הרבה אחרונים חולקים על דבריו וס"ל: דגם בזה אסור לילך אצלו וליקח ממנו, כמו משאר אומן. ואפילו יודע ודאי שנגמר אצלו בערב שבת, או שהיה אומן ישראל - ג"כ אסור.
- אלא אחר שהביא לבית ישראל - מותר ללבשו, דמסתמא לאו אדעתיה דישראל עבד, אם הוא עיר שרובה א"י.
- אך אם הא"י הוא חנוני שאינו אומן, אפשר דיש להקל.
- וגם בזה יש מפקקים, דהוי עכ"פ עובדא דחול.

שלא יקלון עמו - דהיינו שלא יזכיר לו סכום דמים. דאל"ה הוי בכלל מקח וממכר, אף על פי שאינו משלם לו עכשיו.

סעיף ה

- ומותר לפתוח מים לגנה, והם נמשכים והולכים בכל השבת;
- ולהניח קילור (פס של רפואה שנוטנין על העין) עבה על העין, אף על פי שאסור להניחו בשבת;

בתפלין - ר"ל בתפלין שבראשו, ולא גזרינן שמא ישכח מלסלקם עד שחשיכה, ויצטרך אז לפנות, ויסירם מעל עצמו וישאם ד"א בר"ה; לפי שמסתמא אינו שוכחם בראשו, שמצוה למשמש בהם, ואסור להסיח דעתו מהם.

- אבל אם אוחזן בידו - אסור לצאת בהם סמוך לחשיכה כמו שארי חפצים, דמסיח דעתו מהם, וישכח ויוציאם משחשיכה מרשות לרשות, או שישאם ד"א.

סעיף ז

מצוה למשמש אדם בכליו בערב שבת סמוך לחשיכה, שלא יהיה בהם דבר שאסור לצאת בו בשבת.

(נה) **בכליו** - בבגדיו, בכל מקום שדרכו להשתמש בו, כגון בכיסין התפורין לו; ואף בחגורו, במקום שהמנהג להניח בתוכו חפציו, דשמא יש בהם איזה דבר ויוציאנו לר"ה, או שמא יש דבר מוקצה ויטלטלנה בשבת.

(נו) **בע"ש** - וה"ה בשבת, אם הוא רוצה לצאת חוץ לעירוב, והוא רגיל לשאת בכיסו דבר המותר לטלטל - שצריך למשמש מתחלה.

סמוך לחשיכה - אבל סמוך לשקיעה ממש - יש חיוב למשמש, ולא רק מצוה (הגר"א).

סימן רנג

דין כירה ותנור ליתן עליה הקדירות בע"ש, ובו ה' סעיפים.

הקדמה

דע שיש ענין שהיה וענין חזרה:

- שהיה מקרי - שנותן תבשיל מע"ש ע"ג כירה, לא דרך הטמנה, ומניחו עומד ע"ג כירה, ובשבת נוטל מהכירה.
  - וחזרה מקרי - כשהניחם מע"ש ע"ג כירה, ובשבת נוטל מהכירה ורוצה להחזירה שנית ע"ג כירה.
  - א. הרי"ף והרמב"ם והעומדים בשיטתם פסקו כרבנן דחנניה, דאפילו לשהות בעיני ע"ג גרופה וקטומה.
  - ב. ודעת רש"י ותוספות היא כחנניה, שמותר לשהות אפילו על כירה שאינה גרופה ואינה קטומה, משנתבשל כמאכל בן דרוסאי.
- והן השתי דעות שהובאו בשו"ע בסימן זה.

סעיף א

כירה שהיא עשויה כקדירה, ושופתין על פיה קדירה למעלה, ויש בה מקום שפיתת שתי קדירות; אם הוסקה בגפת שהוא פסולת של זיתים או בעצים - אסור ליתן עליה תבשיל מבעוד יום להשהותו עליה, אא"כ נתבשל כל צרכו והוא מצטמק (פי' הולך וחסר) ורע לו, דליכא למיחש שמא יחתה;

ושופתין על פיה - גם בתוכה יש מקום להעמיד הקדרה, ומותר להשהות במצטמק ורע לו. ונקט להשהות עליה, משום דרוצה להשמיענו איסור במצטמק ויפה לו, אפי' על פיה.

אם הוסקה וכו' - משום דכל הני עבדי גחלים, וחיישינן שמא יחתה בהם.

שהיא פסולת של זיתים - וי"א: דה"ה פסולת של שומשומין.

או בעצים - וה"ה פחמין, וגללי בהמה גסה.

ליתן עליה - וה"ה אם היה נתון - צריך לסלק כשהגיע זמן חשיכה, אם לא נתבשל כל צרכו או שצטמק ויפה לו.

ליתן עליה - היינו על גב הכירה. וגבה נקרא עובי דפנות הכירה; וכ"ש נגד חלל הכירה מלמעלה.

- ואפילו אם היא מכוסה בכסויה, ומעמידה על הכיסוי - אסור; כן היא שיטת רש"י והטור. ושיטת הרמב"ם צריכה עיון.

תבשיל - וה"ה חמין שלא הוחמו כל צרכן, לדעה זו דפסק דלא כחנניה.

הנה: ולא חיישינן להשמעת קול, שיאמרו: רחיים של פלוני טומנוס בשבת.

- ויש אומרים רחיים וכלל מקום שיש לחוש להשמעת קול; והכי נהוג לכתולה.
- מיהו במקום פסידא - יש להקל, כמו שנתבאר לעיל סוף סימן רמ"ד.
- ומותר להעמיד כלי משקולת שקורין זייגער מערב שבת; אף על פי שמשמיע קול להודיע השעות בשבת; כי הכל יודעים שדרכן להעמידו מאתמול. ועיין לקמן סימן של"ח.

וכלל מקום - כלל בזה כל כיוצא בזה, המשמיע קול, דאוושא מילתא ואיכא זילותא לשבתא.

- ואם הריחיים של א"י - בודאי שרי לתת לתוכה מבעוד יום.
  - וה"ה אם השכירו לא"י.
- ואם הישראל מסר לא"י התבואה מבעוד יום, אז אף אם הא"י טוחן אותם בשבת - שרי בקצץ, דא"י אדעתיה דנפשיה עביד.
  - רק שלא יעמוד ישראל אצלו, דמחזי כשלוחו.
  - ולצורך הפסח - מותר לישראל להיות עומד שם, לראות שלא יתחמץ.
    - וכן מותר להושיב שומר שלא יגנוב הא"י.
    - ובלבד שלא ידבר עמו בשום עסק.

והכי נהוג - ואף שהרשב"א והגר"א הביאו ראייה להיש אוסרים הזה, מ"מ משמע בד"מ, דהיכא דנהוג להתיירא - אין למחות בידם.

מקום פסידא וכו' - הטעם, דאז יכול לסמוך אדעה ראשונה שמקלת ליתן מבע"י.

- אבל בשבת - אסור ליתן אפילו ע"י א"י, ואפילו הוא שכירו.
- ובאם יעשה שטר מכירה לא"י דהוא מוכרו לו על שבת - מותר.

כי הכל יודעים וכו' - ולא יחשדוהו שהעמידו בשבת. והנה מוכח כאן דאסור להעמידו בשבת.

- ואפילו לומר לא"י להעמידו בשבת, וכוונתו לשם מצוה לידע זמן ק"ש ותפלה - ג"כ צ"ע; דאפשר דיש בו מלאכה ד"ת, ולא הותר ע"י א"י אפילו במקום מצוה.

סעיף ו

לא יצא אדם ע"ש סמוך לחשיכה במחטו בידו, ולא בקולמוסו, שמא ישכח ויוציא.

סמוך לחשיכה - הפמ"ג מצדד, שהוא חצי שעה קודם השקיעה; ונכון להחמיר. אבל עם חשכה, היינו שסמוך לשקיעה ממש - אסור, אף בדבר שבשבת גופא הוצאתו אסור דרבנן.

במחטו - וה"ה כשאוחז שאר חפץ בידו.

בידו - וה"ה כשיש לו שאר חפץ מונח לו בכיסו, דדרך הוצאה היא וחייב בשבת. ואסור לצאת בו מביתו סמוך לחשיכה, שמא ישכח ויוציא משתחשך.

- אבל מותר לצאת לר"ה סמוך לחשיכה במחט התחובה לו בבגדו, [במקום שאין דרך להוציא כן בחול], וכל כיו"ב בענין שאם היה יוצא בו בשבת פטור מדאורייתא.
  - ואף שעכ"פ מדרבנן אסור, לא גזרו חז"ל גזירה לגזירה.
  - ולפ"ז האידינא דליכא רשות הרבים אלא כרמלית - שרי לצאת בחפץ שבידו סמוך לחשיכה, [היינו קודם שקיעה], דלא הוי אלא גזירה לגזירה.
  - מיהו לדעת הרבה פוסקים והמחבר מכללם, גם בזה"ז איכא ר"ה.
  - ולפי הגר"א - אסור סמוך לשקיעה ממש אפילו לכרמלית.

בידו - ובאומן, אפילו תחובה לו בבגדו - חייב בשבת. וממילא יהיה אסור לו לצאת סמוך לחשיכה, אפילו תחובה בבגדו.

שמא ישכח ויוציא - היינו שישכח ויוציא את החפץ משתחשך מרשות לרשות, או יעבירונו ד"א ברה"ר.

אבל מותר לצאת בתפילין סמוך לחשיכה, לפי שאינו שוכחן.

סמוך לחשיכה - היינו אפילו עם השקיעה ממש.

- ואפילו אינה גרופה (פי' שמשך הנמליס מהסגור) וקטומה (פי' שנסה הנמליס נאפר) - מותר לסמוך לה קדירה בסמוך חוצה לה.
- ואם הוסקה בקש או בגבבא - מותר לשהות עליה, אפילו אינה לא גרופה ולא קטומה.

מותר לסמוך לה -

- א. י"א: דלא שרינן הכא כ"א הסמיכה בע"ש להשהותה משתחשך, אבל להחזיר בשבת - אסור אפילו בסמיכה.
  - ורק לסברא שניה המוזכר בסוף הסעיף - מותר אפילו בחזרה ע"פ האופנים המבוארים בס"ב.
- ב. אבל כמה אחרונים חולקין ע"ז ודעתם, דחזרה בסמיכה - מותר לכ"ע.
  - ואפי' בסמיכה לכתחלה בשבת - יש מקילין, היכא שהקדירה עדיין חם ומבושל כל צרכו. ויש קצת סמך לזה מהרא"ש. אכן בחידושי הר"ן מחמיר בזה.

קדירה - היינו אפילו לא נתבשלה שלישי. דכיון דאינו אלא סומך לה מבחוץ, לא חמיר האי כירה מגרופה וקטומה הנ"ל - דמותר שם להשהות אפילו לא נתבשלה כדי שלישי.

בסמוך חוצה לה - היינו אפילו אם היד סולדת במקום ההוא.

- א. **מותר לשהות עליה -** וה"ה בתוכה, דכיון דכגורפה דמיא, ומבעוד יום הוא נותנו לתוכה, מה לי תוכה מה לי על גבה.
  - וה"ה להחזיר אפילו בשבת, דכגורפה וקטומה דמיא.
- אפילו אינה וכו' - לפי שאין בה חשש חיתוי, שמיד שכלה השלהבת כלה גם הגחלת.
  - וצ"ע אם יש להתיר גם בשעה שהאש בוערת, או רק לאחר שכבתה האש.

הגה: שפי כירוס המסאימוס זו אלל זו ודופן של חרס ציניהס, האחס גרופה וקטומה, והשניה אינה גרופה וקטומה - מותר לשהות על הגרופה וקטומה, אף על פי שמוסיף הכל משאינה גרופה וקטומה.

אף על פי שמוסיף הכל בכירה הגרופה, והוא דלהוי כאינה גרופה; קמ"ל דלא אמרינן הכי, ואפילו בשבת - מותר להחזיר עליה.

ותנור, אפילו אם הוסק בקש וגבבא - אסור, אפילו לסמוך לו, אפי' אם הוא גרוף וקטום. הגה: ל"ו שהיד סולדת בו. וכ"ש שאסור לשהות בתוכו או על גבו.

ותנור - היינו בתנור שלהם שעשויות ככירה. אך מתוך שקצרות למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה, לכך החמירו בו יותר מכירה.

אפילו אם הוא גרוף - מפני שהגורף אינו גורף אלא רוב האש עצמה, וא"א שלא תשאר ניצוץ אחד. ובתנור שחומו רב, חיישינן שמא יחתה כדי שיערו אותם הניצוצות.

- א. מלשון המחבר משמע, דס"ל כדעת הטור ועוד, דאפילו בקש ובגבבא אסור בגרוף וקטום.
- ב. אכן מלשון הרמב"ם משמע, דבקש וגבבא אינו אסור בתנור כ"א באינו גרוף. וכן הוא דעת הכל בו וחידושי הר"ן.
- ויש להקל בזה.

שפיס"ב - אבל אם אין היס"ב - מותר ליתן אפילו על גביו, אפילו בשבת.

- ואפשר דאפילו אין גרוף וקטום מן הגחלים - ג"כ שרי, כיון שהמקום שמעמיד שם הקדירה אין היד סולדת בו.

וכ"ש שאסור וכו' - ודוקא בלא נתבשל כל צרכו, או במצטמק ויפה לו. אבל במצטמק ורע לו - מותר, וכן בקידרא חייתא, ואפילו באינו גרוף וקטום.

וכופח, שהוא מקום שפיתת קדירה אחת: אם הוסק בקש או גבבא - דינו ככירה; בגפת או בעצים - דינו כתנור. (וסגוריס אלנו - דינס ככירה).

שהוא מקום וכו' - הוא עשוי כעין כירה, אלא דכירה הוא מקום שפיתת שתי קדרות, וכופח הוא מקום שפיתת קדירה אחת. לפיכך נפיש הבליה מכירה, שהמקום צר והחום מתקבץ בו ביותר, וזוטר הבליה מדתנור.

מבעוד יום - היינו, ליתנו קודם שקיעת החמה להשהותו עליה לצורך הלילה. דלאחר זה הוא בכלל ספק חשכה, ואפילו חי - אסור ליתן.

להשהותו עליה - לצורך הלילה. כן הוא לשון הטור.

- ואם כונתו לצורך מחר, יש פוסקים שמתירין, אבל אין לסמוך על זה.
- אלא שבדיעבד יש לסמוך ע"ז, רק שלא יהא רגיל לעשות כן.

אא"כ נתבשל וכו' - היינו, דכיון שכבר נתבשלה לגמרי עד שאם נתבשל יותר תצטמק לרעה - לא חיישינן לחיתוי, ומותר ליתנה אז לכתחלה.

מצטמק ורע לו - פי', כל דבר שאדם עצב כשיבש ונתכווץ מחמת רוב הבשול. וכן ביפה לו, היינו שהוא שמח מזה.

- משמענו בזה, דאפילו התבשיל בעצם יפה לו הצמוק, רק האדם עצוב מזה מחמת דצריך לאורחין - שרי.

והוא מצטמק ורע לו -

- כל תבשיל שיש בו קמח הרי הוא מצטמק ורע לו, חוץ מלפת דאע"ג שיש בו קמח - מצטמק ויפה לו.
  - וה"מ דיש בו בשר, וגם לא צריך לתנו לאורחים. ואם אין בו בשר, או שצריך אותו לאורחים - מצטמק ורע לו; דע"י הצימוק מתפרך הבשר ואין ניכר, ואין דרך כבוד לתנו כך לאורחים.
    - ואם אין בו לא קמח ולא בשר, משמע בגמרא - דמצטמק ויפה לו.
  - לפדא [מאכל מתאנים], דייסא, ותמרים - מצטמק ורע לו, והיינו אפילו בלא קמח. כרוב, ופולין, ובשר טרוף - מצטמק ויפה לו.
  - מים חמין - מצטמק ורע להן. וביצים - מצטמק ויפה להן; וכשהם עשויים צלי על גחלים - מצטמק ורע להן.
  - וכל שאינו יודע בבירור אם הוא מצטמק ורע לו, או יפה לו - ראוי להחמיר בו.

או שהיה חי שלא נתבשל כלל, דכיון שהוא חי מסיח דעתו ממנה עד למחר, ובכל הלילה יכול להתבשל בלא חיתוי.

או שהיה חי - ודוקא בשר חי שא"א להתבשל לצורך סעודת הלילה. אבל ירק ושאר דברים שהם קלי הבישול - לא מהני מה שהוא חי.

- וכן מה שכתב לקמיה חתיכה חיה, היינו ג"כ בשר.

שלא נתבשל - פי', אז שרי ליתנו סמוך לשקיעה ממש. אבל אם נתנו מבעוד יום - אסור, דכבר נתבשל קצת קודם שבת, וצריך לסלק כשהגיע זמן שבת; אא"כ נתבשל כל צרכו קודם זה.

כלל - היינו, דאפילו הוחם התבשיל - נמי מותר להשהות, ולא גזרינן שמא יחתה, כיון דעצם הבישול לא נתבשל כלל.

- אבל אם נתבשל קצת אפילו פחות ממאכל בן דרוסאי - אסור.

מסיח דעתו ממנה עד למחר - ואפילו אם התנור חומו רב, ויכול להתבשל בכמה שעות בלילה, אעפ"כ אם אין דרכן של ב"א להמתין בסעודתם כ"כ - בודאי מסיח דעתו מיניה, ולא אתי לחתיי.

אבל אם נתבשל קצת ולא נתבשל כל צרכו, ואפי' נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו, חיישינן שמא יחתה - ואסור להשהותו עליה; אא"כ גרף - דהיינו שהוציא ממנה כל הגחלים, או קטם - דהיינו שכסה הגחלים באפר למעט חומם.

ואם נתן בה חתיכה חיה - מותר, כאילו היתה כולה חיה; דעל ידי כך מסיח דעתו ממנה.

שמא יחתה - למחר בישולו כדי לאכול בלילה, או כדי שיהיה מצטמק יפה.

שהוציא ממנו - חוץ לכירה. ומותר בזה וכן בקטם, אפילו רק נתבשל קצת.

שכסה הגחלים - היינו כל הגחלים.

- וא"צ לקטום עד שאין ניכר שם אש כלל, רק בכסוי אפר כל שהוא מלמעלה על פניהם - סגי.
  - ואפילו הובערה אח"כ - שרי.
  - ואפילו היו הגחלים של רותם שאינם ממהרין להכבות - ג"כ שרי.
  - והטעם בכל זה, כיון דגילה דעתו דלא בעי לגחלים - סגי, דודאי לא אתי לחיתויי.
  - גחלים שעממו, היינו שהוחשך קצת מראיתן - הרי הן כקטומה.
    - והטעם, דכיון שלא חשש ללבותן שלא יעוממו, מוכחא מלתא שאינו קפיד בחתיי.

דינו ככירה - ואפילו לא גרף את הקש ולא קטם.

דינו כתנור - שאפילו גרף וקטם - אסור, בין בתוכה, בין ע"ג, בין בסמיכה.

וסגורם שלנו - שפיהם מן הצד, ועוד, שרחבים ביותר, דהיינו יותר משפיתת קדרה אחת, אין חומם רב כ"כ, וע"כ דינו ככירה.

א. וי"א: שדינם שוה לתנורים שלהם.

ב. ועכ"פ בתנור של נחתומין, שמסיקין בו תדיר וחוממו רב - טוב להחמיר לדונו כתנור.

ואם שכח ושהה:

- **אם הוא תבשיל שבישל כל צרכו - מותר, אפי' הוא מצטמק ויפה לו;**
- **ואם הוא תבשיל שהתחיל להתבשל, ולא בישל כל צרכו - אסור עד מוצאי שבת.**
- **ואם עבר ושהה - אסור בשניהם. הנה: עד כדי שיעשו.**

ואם שכח ושהה - וכ"ש אם שגג בדין.

אפילו הוא מצטמק ויפה - ואפילו הוא בתוך התנור.

• והטעם, דלא נהנה ממנו כ"כ, כיון דבלא"ה היה ראוי לאכילה, שהרי נתבשל כל צרכו, וע"כ בדיעבד מותר.

אסור לכל אדם. וכ"ש לבני ביתו דאסור, כיון דנתבשל בשבילם.

עד מוצאי שבת - בהגהות אשר"י מבואר, דגם בכאן הוא בכדי שיעשה, כמו בעבר ושהה. ומלשון הרמב"ם לא נראה כן.

עד בכדי שיעשו - כדי שלא יהנה ממלאכת שבת, וי"א: כדי שלא ישתכר כלום, ולא יבא להקל פעם אחרת.

▪ **ואם החזיר א"י בשבת - דינו כשכח ושהה.**

▪ **ואם החזיר ישראל - דינו כעבר ושהה. ואם מלטמק ורע לו - מותר, שהרי לא נהנה מן האיסור.**

החזיר א"י - לצורך ישראל.

דינו כשכח - דמה שנעשה ע"י א"י במזיד, לא חמיר ממה שנעשה ע"י ישראל בשוגג.

▪ וע"כ אפי' אם מצטמק ויפה לו - מותר, כיון שנתבשל כל צרכו ואין נהנה ממנו כ"כ.

דינו כשכח ושהה - ואם היה מבושל רק כמאכל בן דרוסאי - צ"ע אם יש להקל בדיעבד.

ואם החזיר ישראל בשבת, אפילו בשוגג - דינו כעבר ושהה במזיד, ואסור אם מצטמק ויפה לו.

• והטעם דמחמירין בחזרה טפי מבשהיה, משום דקעביד מעשה ולאחרים שרי בזה, מאחר שהיה מבושל קודם כל צרכו, והיה שוגג.

▪ ודין זה הוא אפילו לשיטת הרמ"א, דפוסק בסוף הסעיף כה"א, דבשהיה מותר כמאכל בן דרוסאי. הכא בחזרה שוים הם לדינא, דהא לכו"ע בחזרה אסור, אפילו אם נתבשל כל צרכו.

ואם החזירו ישראל - ומיירי באופן שהחזרה אסור לד"ה, דאל"ה אין להחמיר בדיעבד.

ואם מלטמק ורע לו מותר - ר"ל, אף על גב דלכתחלה אסור בחזרה, אפילו אם מצטמק ורע לו; בדיעבד מותר אפילו החזיר במזיד, שהרי לא נהנה כלל.

וי"א: שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי (פי', עס אדם שהיה אוכל מאכלו שלא נהנה כל לרכו), או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו - מותר להשהותו ע"ג כירה, הנה: או אפילו ע"ג תנור; אפילו הוסק בגפת ועצים, אפילו אינה גרופה וקטומה. ולא הוזכרה גרופה וקטומה והוסק בקש וגבבא, אלא כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי; וכן לענין אם נטל הקדירה מעליה, ובא להחזירה עליה בשבת.

וי"א שכל וכו' - ס"ל, דכיון שראוי לאכול ע"י הדחק, תו ליכא למיחש שמא יחתה; ולכך שרי אפילו באינה גרופה וקטומה.

ואין צריך לגרופה, אלא כשעדיין לא הגיע למאכל בן דרוסאי; או כשבה להחזירה בשבת, דמחזי כמבשל אם אינה גרופה, או משום דכשנטלה מן האש, פעמים שמצטננת קצת, וחיישינן שמא יחתה בחזרתה.

כמאכל בן דרוסאי - וי"א: חצי בישול, וי"א: שליש בישול.

- והשו"ע לקמן בסימן רנ"ד ס"ב סתם: חצי בישול.
- ובמקום הדחק, אפשר דיש להקל.

או אפילו וכו' - דלא מפליגין בין תנור לכירה, אלא מה שאסור בכירה שאינה גרופה משום חשש חיתוי - אסרינן בתנור אפילו בגרוף. דמשום חום התנור, חשבינן ליה כאינו גרוף.

אבל מה שהתירו בכירה אפילו באינה גרופה, דלא אתי לחתות משום דכבר נתבשלה - גם בתנור מותר.

ע"ג הסגור - וה"ה בתוך התנור והכירה.

ולא הגיע וכו' - דאז חיישינן שמא יחתה בגחלים, אם הוסקה בגפת ועצים, וגם איננה גרופה מן הגחלים.

אלא כשהתחיל להתבשל ולא הגיע וכו' - ורע"א כתב: דדין זה אינו ברור, דיש פוסקים שסוברין דאפילו גרופה וקטומה - לא מהני בזה.

ואם שכח ושהה תבשיל שהתחיל להתבשל, ולא הגיע למאכל בן דרוסאי - אסור. ואין צריך לומר, אם עבר ושהה. הנה: ונהגו להקל כסברא האחרונה.

ולא הגיע - דבהגיע, לדעה זו מותר אפילו לכתחלה.

▪ ונראה, דלענין דיעבד יש להורות: דכמאכל בן דרוסאי - הוא שיעור שלישי, שרבו העומדים בשיטה זו.

אסור - היינו אפילו לאחרים עד מוצאי שבת.

▪ ואם בעינן בזה בכדי שיעשה, יש בזה מחלוקת ראשונים כמבואר לעיל.

ונהגו להקל כסברא האחרונה - דעת הב"י נוטה להחמיר כסברא ראשונה. אך מ"מ אין בנו כח למחות במקילין, שכבר נהגו העם כה"י"א, וכמו שכתב הרמ"א.

▪ וע"כ לכתחלה בודאי טוב ליהזר שיהיה מבושל כל צרכו קודם חשכה, ולסלקו מן האש.

▪ אך אם אירע שנתאחר הדבר, כגון שבאו אורחים קודם שקיעת החמה והוצרך לבשל איזה תבשיל עבורם - יכול להעמיד על הפטופוט לבשל. ואף שלא יתבשל עד השקיעה רק כחצי בישול - סגי. וינחנו עומד על הפטופוט עד שיגמר בשולו.

▪ ומותר לסלק ממנו הקדרה בלילה, דהא אין עומד על הגחלים.

וכל זה בענין שהה, שהקדירה יושבת על כסא של ברזל או ע"ג אבנים, ואינה נוגעת בגחלים. אבל הטמנה ע"ג גחלים - לדברי הכל אסור.

על כסא של ברזל - כעין פטופוט של שלש רגלים, שעומדת בתוך הכירה או בתוך התנור, והגחלים מונחים תחתיו, וע"י"ז אין הקדירה נוגעת בגחלים.

▪ וכירות שלנו שהן מחוברות בבנין עם התנור - לכ"ע רק דין כירה יש להן.

הטמנה ע"ג גחלים - הכי ס"ל להמחבר, דאם שולי הקדרה נוגעין בגחלים, מקרי הטמנה, וממילא דאסור אף בנתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו.

הנה: וי"א: דאפי' אם הקדירה עומדת ע"ג האש ממש, כל זמן שהיא מגולה למעלה - לא מקרי הטמנה, ושרי.

▪ **וכן המנהג, רק שנוהרים לנתקן קלת קודם השבת מן האש, כדי שיוכל ישראל להסירו ממש.**

▪ **ואם לא נתקן מן האש, ומגלחו ע"ג האש בשבת - יש להסירו ממש ע"י א"י.**

▪ **ואם ליכא א"י - מותר לישראל להסירו ממש. ויזהר שיקחנו ממש בנחת, ולא יעטפו הגחלים, ואז אף אם יעטפו קלת, דכר שאין מתכוין הוא, ושרי.**

כל זמן וכו' - ואפילו אם הקדרה עומדת בתוך התנור, והתנור סתום, לאו בכלל הטמנה היא.

שהיא מגולה וכו' - היינו, שאין מכסה עליה בבגדים מלמעלה.

ושרי - היינו, דהוא רק בכלל שהיה, ושרי בשנתבשל מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי, לפי מה שנהגו כסברא אחרונה.

- וכן מקילין בדעתו להחזיר, אף שבינתיים הסירן מידו, והניח על גבי ספסל וכדומה.
- ונראה שבעת הצורך - יש לסמוך ע"ז.
- אף דיש מהם שמקילין אף בהניח על גבי קרקע, כיון שהיה דעתו להחזיר; קשה לפסוק נגד סתימת השולחן ערוך לקמן בסעיף ג'.

• **ודוקא על גבה, אבל לתוכה - אסור.**
 • **ובתנור - אסור להחזיר אפי' הוא גרוף וקטום;**
 • **וה"ה לכופח, אם הסיקו בגפת ועצים.**

- **ודוקא על גבה** - היינו על עובי דפנותיה מלמעלה, או ששם כיסוי על חללה והעמיד הקדירה על הכיסוי.
- ואפילו אם תלה הקדירה לתוך אויר הכירה, וקצת דפנותיה בולטין מלמעלה, כדרך הקדירה שקצרה מלמטה ורחבה מלמעלה - ג"כ בכלל על גבה הוי. ולא מקרי תוכה, אלא כשיושבת הקדירה על קרקעית הכירה.

אבל לתוכה אסור - דכיון שהוא מעמיד לתוכה כדרך שמבשלין בה תדיר, נראה כמבשל.

ואותן הכירות שאין להן תוך וחלל, אלא הן פשוטות, ותוכן וגבן אחד - מותר להחזיר להן, דאין עליהן שם תוך.

ובתנור - אפילו הוסק בקש או בגבבא, וכנ"ל.

וה"ה לכופח וכו' - דהלא לא הותרה חזרה לכו"ע אלא בגרופה, ובתנור וכופח שהבלם רב, לא מהני גריפה, וכדלעיל בס"א.

הגה: ודוקא שהתבשיל מנושל כל לרכו, ואז מותר להחזיר, ואפילו לכירה אחרת.
אבל אם לא התבשל כל לרכו - אסור אפי' לאוסה כירה.

ודוקא שהתבשיל וכו' - קאי ארישא דאמר: אפילו בשבת - מותר להחזירה ע"ג כירה, כשהקדירה רותחת. ולזה ביאר דדוקא כשהוא מבושל כל צרכו; אבל אם לא נתבשל כל צרכו, שייך אחריו עוד בישול.

ודוקא שהתבשיל וכו' - זה לפי מה שפסק המחבר בשי"ח ס"ד. אבל לפי מה שביארנו שם, דיש הרבה ראשונים שסוברין דכשתבשל כמאב"ד, תו לא שייך בישול כשהיא רותחת, ישתנה זה הדין ג"כ לענין חזרה. ומ"מ קשה להקל, דהוא נוגע בענין דאורייתא.

אפילו לכירה אחרת - ואפילו אם הבלה מרובה מראשונה, מ"מ לא הוי רק בכלל חזרה, ושרי.

- אבל אם היתה בתחלה טמונה בדבר שאינו מוסיף הבל, ובשבת בא להושיבה לכירה, או להיפוך מכירה להטמנה - אסור, דזהו פעולה חדשה, ואין טומנין משחשיכה אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל.

ו"א: דכל זה אינו אסור רק כשנטלו מן הכירה מבעוד יום, ולא החזירו עד שחשכה. אבל אם לקחו משם משחשכה, אפי' הניחו ע"ג קרקע - מותר.

ו"א דכל זה וכו' - פ"י, הא דבעינן דוקא עודה בידו, וגם דעתו להחזיר; אבל גרוף וקטום - לכו"ע בעינן.

כשנטלו מן הכירה מבעוד יום וכו' - דכיון שלא היה הנטילה בשבת, נראה חזרתו כפעולה חדשה, והוי כנותן לכתחלה ומבשל. משו"ה מצרכינן עכ"פ עונדה בידו וכה"ג, כי היכי דליהוי הכירא שאינו אלא חזרה.

ע"ג קרקע - ואפילו לא היה דעתו להחזיר. והטעם, שהרי הכל ידעו דכבר עמדה הקדירה בכירה, ונתבשלה כבר.

וכן נוהגים להקל כפגמים שלנו שיש להם דין כירה, וסומכין עמם על דברי המקילין; ועוד להחמיר. מיהו אם נלטין - לכ"ע אסור.

וכן נוהגים להקל כפגמים וכו' - היינו שמחזירים לתוך התנור בשבת מה שנותר להם אחר שלקחו מן הטשאלני"ט לאכילה, כדי שלא יצטנן.

- אבל ליתן לתוכו מאכלים שלא הטימנו בו - לכולי עלמא אסור בכל גווני.

ועוד להחמיר - כי הרבה פוסקים חולקין על זה.

- ומ"מ נראה שיש זכות על המנהג, כי כבר נתבאר בפוסקים שאין לאסור חזרה, אא"כ יש חום שהקדירה יהיה נעשה רותחת מן החום, היינו שהיך שולדת בו; וזה אין מצוי כ"כ, ע"כ אין לפקפק בזה.

מיהו אם נלטין - היינו אם נצטנן לגמרי. והטעם, דשייך אח"כ עוד בישול חדש.

רק שנוהרים לנתקן וכו' - ושרי בזה אפילו כשעומדת בתוך התנור, כיון שכבר נתבשלה [היינו לדעה הראשונה כשנתבשלה לגמרי, ולה"א כמאכל בן דרוסאין], ואינה עומדת עתה על האש.

יש להפירו משם וכו' - דקשה לישראל ליהזר שלא ינענע הגחלים בעת נטילתו את הקדרה.

מוסר לישראל וכו' - ודוקא כשעומדת הקדרה ע"ג גחלים.

- אבל אם הגחלים מונחים סביב הקדרה - אסור לישראל, משום שע"י נטילתו בודאי יחתה בגחלים, ואסור; דע"ז מבעיר התחתונות ומכבה העליונות. ואף שאין מתכוין לזה - פסיק רישא הוא.
- ואפילו ע"י א"י - יש מחמירין בזה.
- ומ"מ נראה, דלצורך שבת - יש לסמוך ע"ד המקילין ע"י א"י.
- דבאמת הלא הוא רק פסיק רישא דלא ניחא לה, ואיטורו רק מדרבנן לכולי עלמא.

סעיף ב

כירה שהיא גרופה וקטומה, ונטל הקדירה מעליה אפילו בשבת
- מותר להחזירה, כל זמן שהיא רותחת, הגה: ועודה בידו, ולא הניחה ע"ג קרקע, הגה: ודעתו להחזירה.

כירה שהיא גרופה וקטומה - ואם הוסקה בקש או בגבבא - דינה כגרופה וקטומה.

שהיא גרופה וקטומה - אבל אינו גרוף וקטום - אסור, אפילו במצטמק ורע לו; וכן בתנור, אפילו גרוף וקטום.

אפילו בשבת וכו' - דלא תימא דלא הותרו חכמים, אלא כשנטל מע"ש ומחזיר בע"ש סמוך לחשיכה; קמ"ל דמותר ליטול ולהחזיר אפילו בשבת גופיה, ואפילו כמה פעמים.

ולדעה זו, אין חילוק בין כשנטלה מהכירה מבעוד יום, ובין בשבת גופא.

מותר להחזירה - היינו אפילו מצטמק ויפה לו.

כ"ז שהיא רותחת - פרט זה אינו דומה לכל הנזכרים בסעיף זה, דבהם הטעם הוא דלא הותרו חכמים חזרה כ"א באופן זה.

- אבל בזה הטעם הוא, דכיון שנסתלק מרתיחתו, דהיינו שאין היד סולדת בו, יהיה בו שוב איסור בישול (וכדלקמן בסימן שי"ח ס"ד).
- ולפי מה שפסק הרמ"א (שם סט"ו), נהגו להקל, אם לא נצטנן לגמרי.

ועודה בידו - ר"ל, שלא הסיר הקדרה מידו מעת נטילתה מן הכירה עד שעה שיחזירנה.

ולאפוקי אם הניחה ע"ג מטה או ספסל וכדומה לזה בינתיים - שזה הוי כמו שהניחה ע"ג קרקע בינתיים.

- וזה אסור לכו"ע, דבטלה לה שהיה הראשונה, ושוב כשמחזיר ומניחה ע"ג הכירה, הו"ל כמושיב לכתחלה ע"ג הכירה בשבת. וחכמים לא הותרו אלא חזרה, אבל לא להושיב לכתחלה.
- ואף שכבר נתבשלה כל צרכה, ואין בה מן הדין משום איסור בישול; מ"מ, כיון שמעמידה במקום שדרך לבשל שם תמיד, נראה כמבשל לכתחלה בשבת.

ולא הניחה ע"ג קרקע - דדוקא ע"ג קרקע - אסור, דאז בטלה שהיה הראשונה, אבל במניחה בינתיים ע"ג ספסל וכדומה - מותר.

- והרמ"א חולק בזה על המחבר, וסובר: דבעינן עודה בידו דוקא.
- ודע, דאם הניחה ע"ג קרקע אף שהיה דעתו להחזירה - אסור אפילו לדעת המחבר. כתב רע"א: דאפילו אם זה המניח היה אדם אחר שאין הקדרה שלו - ג"כ מועיל המעשה שלו לאסור שוב להחזיר ע"ג כירה, ולא שייך בזה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו.
- אך אם עודו בידו, ורק בעת שסילק מהכירה לא היה בדעתו להחזיר, אם מחשבתו מועלת לאסור שוב להחזיר - זה תלוי במחלוקת ראשונים.

ודעתו להחזירה - הטעם ג"כ כנ"ל, שע"ז לא בטלה עדיין שהיה הראשונה שהשהה אותה על הכירה מבעוד יום, כיון שהיה דעתו להחזיר עד שלא תצטנן.

- ואם חשב להחזיר עד שלא יצטנן לגמרי, גם כן די, לפי מה דקימא לן כהרמ"א בזה.
- אבל אם בתחלה כשנטלה לא היה דעתו לזה, ושוב נמלך להחזיר תיכף - אסור, אף שלא הניח ע"ג קרקע בינתיים, דהו"ל כמושיב לכתחלה בשבת.
- ובביאור הלכה הבאנו הרבה ראשונים שמקילין בעודן בידו, אפילו אין דעתו להחזיר.

- ב.** וי"א: דלא נזכר זה השיעור, רק קודם חשיכה, ולא קודם ברכו.
- אם הוא סמוך כ"כ וכו' - היינו, אפילו הוא קודם שקיעת החמה איזה זמן - דינו כמו בשבת.**
- והיינו רק לענין דביענין גרופה וקטומה כמו בשבת; אבל לענין דעתו להחזיר, ושלא יניחנו ע"ג קרקע - לא בעינן בזה.
  - וחי לגמרי - שרי להחזיר סמוך לחשיכה ממש, אפילו לאינה גרופה וקטומה.
- עלמו -** ודוקא אחר שנגמר כל בישול הקדירה, ומניחה לעמוד על הכירה עד הערב לשמור חומה, בזה הוא דמחמירין אם נטלה - שלא להחזירה לשאינה גרופה.
- א.** אבל כ"ז שלא נתבשל כל צרכה - נוטלה ומחזירה בכל גווני; דלא שייך למיגזר דיחזיר גם בשבת, דזהו מבשל בשבת, ופשיטא דמזדהר בהכי, אפילו אי שרית להחזיר מבע"י.
- ב.** ויש מחמירין גם בזה, משום לא פלוג.

- טוב להחמיר -** ולפ"ז, אין ליטול הקדרה מכירה, ולתנו ע"ג תנור שאינו גרוף וקטום סמוך לחשיכה.
- אבל להיש מקילין זלית חזרה בערב שבת רק שהיה - מותר אף בלא גרופה, אם הוא מבושל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, לדעה שניה הנ"ל בסוף סעיף א. ולדעה ראשונה שם, על כל פנים במצטמק ורע לו - שרי.
  - ואם הוא גרוף וקטום - מותר אף בשבת.

ודוקא ע"ג כירה ממש, אבל לסמוך, אפי' סמוך לאש, במקום שהיה סולדת בו - שרי אפילו סמוך לחשיכה.

ע"ג כירה ממש - היינו, דבזה יש אוסרין חזרה סמוך לחשיכה, וכן"ל.

- אבל לסמוך אפילו סמוך לאש וכו' -** ר"ל וכו"ש סמוך לכירה.
- ואפילו חזרה בשבת - מותר, בתנאי שלא נצטנן לגמרי. דאם נצטנן לגמרי, ועתה יוכל לחזור לכיד סולדת בו - יש חשש בישול.

במקום שהיה"כ - דאי אין היד סולדת בו, אפילו בשבת שרי.

סמוך לחשיכה - היינו אפילו נצטנן לגמרי.

- ואי לא נצטנן לגמרי - אפילו בשבת שרי.

▪ **ובטנור - אין חילוק בין להחזיר עליו או לסמוך אליו.**
 ▪ **ודוקא במקום שהיה סולדת, אבל אין היד סולדת שם - שרי אפי' בשבת, כמו שיתבאר לקמן סי' ש"ח.**

ובטנור אין חילוק - היינו בטנור של זמן התלמוד, אבל תנורים שלנו שפתוחים מן הצד - הם ככירה.

- ואפילו בדבר יבש שאין בו מרק, דלא שייך בו בישול - ג"כ אסור, דכיון שכבר נצטנן בטלה שהיה הראשונה, והוי כנותן עתה מחדש בתוך התנור, לזה אסור בכל גווני.
  - וכל זה, כשמניחו עתה במקום שע"י החום יהיה היד סולדת בו.
- כתבו האחרונים:** דבמקום שמותר להחזיר - מותר אפילו לסתום פי התנור בדף אחר החזרה, דסתימת הדף לא מקרי הטמנה.
- מיהו אם ע"י סתימת פי התנור יהיה רותח - טוב שלא לסתום.
  - ודע, דכל זה הוא, באין גחלים בוערות בתנור. אבל אם יש שם גחלים בוערות, פשוט במשנה דבאין גרוף וקטום, אפילו לב"ה אסור להחזיר.
  - ואפילו תנור שלנו דדמי לכירה - ג"כ אסור בכל גווני.
  - ולפי מה שכתב בספר ישועות יעקב דלענין חזרה, סגי כשגרוף הגחלים לצד אחד - יש להקל אם גרף הגחלים מבע"י שיהיו רק לצד אחד.
  - מה שאין כן לענין שהיה - בעינן שיגרוף כל הגחלים לחוץ.

וי"א: דאם הו"א מאכל מן הסגור - אסור להניחו בכרים ובכסתות.

- אסור להניחו וכו' -** דזה מקרי תחלת הטמנה, [דמה שהיה מונח מתחלה בתנור, ענין אחר הוא], ואין טומנין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל.
- ולכן אפילו היה עדיין המאכל חם ורותח - אסור.
- ואם אינו טמון היטב בתוכם, שהוא פתוח מלמעלה - שרי, דזה לא מקרי הטמנה, כמ"ש רמ"א בסוף ס"א.

א. י"א: דכל שהוא סמוך לחשיכה, או סמוך לכרכו שהוא קבלם שבת לדין, אם הוא סמוך כ"כ שאם נצטנן הקדירה אי אפשר להרתיחה מצדו יום, דינו כמו בשבת עלמו.
ב. ויש מקילין בזה.
 ▪ **והמנהג להקל, אך טוב להחמיר במקום שאין לורך כל כך.**

י"א דכל שהוא סמוך וכו' -

- א.** התוס' והרא"ש וסייעתם הוכיחו מהגמ', דבע"ש נמי שייך דיני חזרה; דהיינו שאם נטל מבעוד יום מן הכירה, או מן התנור לדין - אסור להחזיר עליו בע"ש, אא"כ הוא גרוף וקטום.
- ועל כרחק מדובר שהוא סמוך לחשיכה, ובאופן שהוא כ"כ סמוך, עד שאם היה קר לא היה יכול להרתיחו באותו זמן; ואז אסרו להחזיר בלא גריפה. והטעם, דאם יהיה מותר אז להחזיר, יחזיר גם בשבת.
- ב.** והיש מקילין הוא דעת רש"י וסייעתו דס"ל, דלא גזרו על חזרה כי אם משחשיכה ולא מבעוד יום.

או סמוך לכרכו - בזמנם היו נוהגין לומר ברכו בהקדם.

- א.** וקמ"ל, דכיון דע"י ברכו הוא קבלת שבת, הוי כשבת גמור; ובעינן שאותו השיעור יהיה קודם ברכו דוקא.